MANOGAT • Year 44 • Issue 1 • 10 April 2025 • Chaitra Sud 13, Samvat 2081 • Yugabd 5127 • Price : Rs. 5/- • Pages : 28

હિન્દુ નવું વર્ષ

મનોગત

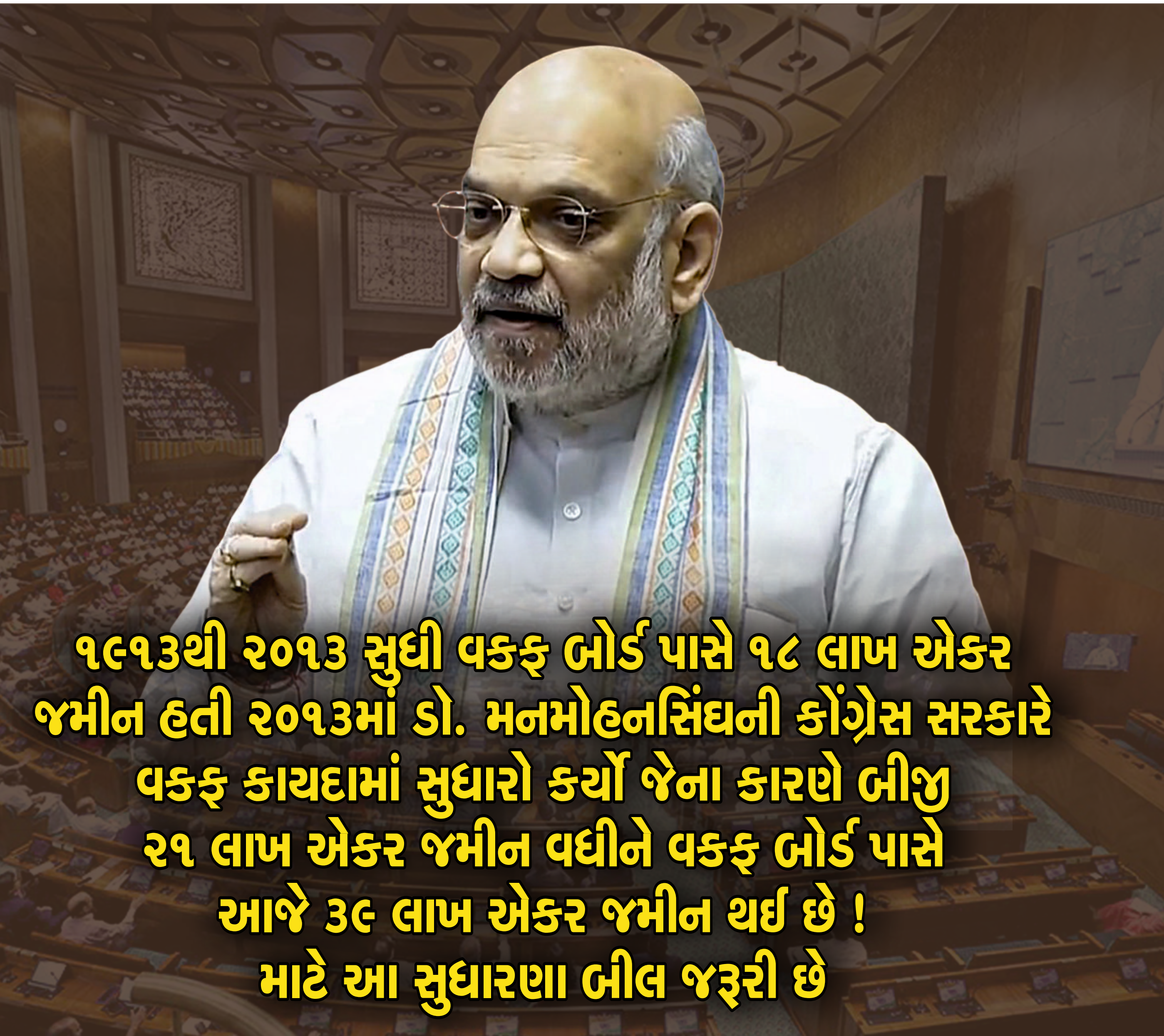

૧૯૧૩થી ૨૦૧૩ સુધી વકફ બોર્ડ પાસે ૧૮ લાખ એકર જમીન હતી ૨૦૧૩માં ડો. મનમોહનસિંઘની કોંગ્રેસ સરકારે વકફ કાયદામાં સુધારો કર્યો જેના કારણે બીજી ૨૧ લાખ એકર જમીન વધીને વકફ બોર્ડ પાસે આજે ૩૯ લાખ એકર જમીન થઈ છે ! માટે આ સુધારણા બીલ જરૂરી છે

ગુજરાતના પનોતાપુત્ર સરદાર પટેલની કૉંગ્રેસે સતત અવગણના, અવહેલના અને અપમાન જ કર્યું

કોંગ્રેસ આ પ્રશ્નોના જવાબ આપે

- વડાપ્રધાનને લાયક અને સર્વસ્વીકૃત હોવા છતાં માત્ર ગાંધીજીના કહેવાથી ગૃહમંત્રી બનેલા સરદાર સાહેબની નહેરુ પરિવારે શા માટે સતત અવગણના કરી ?
- કાશ્મીર અંગે સરદાર પટેલનું સૂચન ન માનીને નહેરુએ ભૂલ કરી હતી તે હકીકત સ્વીકારવા કોંગ્રેસ તૈયાર છે ?
- સરદાર સાહેબના અવસાન પછી તેમના અગ્નિસંસ્કાર દિલ્હીના બદલે મુંબઈમાં જ કરવાના નિર્ણયમાં કોણ રાજકારણ રમ્યું હતું ?
- સરદાર સાહેબને મોડે સુધી 'ભારતરત્ન' ન આપવાની રમત કયા પરિવારને ખુશ રાખવા માટે રમાઈ હતી ?
- સરદાર સાહેબની પ્રતિમા કે તૈલચિત્ર સંસદ પરિસરમાં મૂકવામાં કોંગ્રેસ શા માટે આગળ ન આવી ?
- નર્મદા યોજનાનું નામકરણ સરદાર સરોવર નર્મદા યોજના થયા પછી ૨૦ વર્ષ સુધી આ યોજનાને કોંગ્રેસે શા માટે અટકાવી રાખી ?
- વિશ્વની સૌથી ઊંચી સરદાર પટેલની પ્રતિમા સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી બનાવ્યા પછી આજ સુધી એક પણ કોંગ્રેસીએ ત્યાં મુલાકાત કેમ ન લીધી ?
- દેશનાં ૫૦૦થી વધુ રજવાડાંઓ એકત્ર કરી ભારત દેશને એક કરનારા સરદાર પટેલના યોગ્ય સન્માનના બદલે માત્ર નહેરુ પરિવારની જ્યાં જુઓ ત્યાં પ્રતિમા - રસ્તા - સંકુલોનું નામાભિધાન કરવાની કોંગ્રેસની રાજરમત એ સરદાર સાહેબ અને ગુજરાતનું અપમાન નથી ?
- ગુજરાતના કોંગ્રેસી આગેવાનો દિલ્હીમાં સરદાર પટેલનું નામ લેતાં હજી પણ કેમ ગભરાય છે ?
- ગુજરાતમાં આવેલા વિશ્વપ્રસિદ્ધ જ્યોતિર્લિંગ સોમનાથના પુનઃ નિર્માણનું ભવ્ય કામ સરદાર પટેલે હાથ પર લીધું ત્યારે નહેરુ પરિવારે તેમાં શા માટે સાથ ન આપ્યો ?
- નહેરુ પરિવારનાં પગરખાં પણ માથે ચડાવનારી ગુજરાત કોંગ્રેસ સરદાર પટેલના યોગ્ય સન્માનમાં પણ કેમ પાછી પાની કરે છે ?

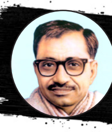

Year : 44, Issue : 1, Pages : 28

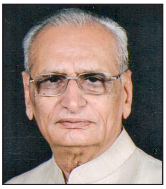

તંત્રીસ્થાનેથી

કોંગ્રેસે વકફ કાયદામાં કરેલો ૨૦૧૩નો સુધારો એ મનમોહન સરકારની હિમાલય જેવડી ભૂલ હતી

પ્રિય કાર્યકર્તા બંધુ/ભગિની,

નમસ્કાર.

આપણે સૌ જાણીએ છીએ તેમ સંસદનાં બંને ગૃહોમાં વકફ સુધારા બિલ પસાર થઈ ગયું છે. રાષ્ટ્રપતિ મહોદયા દ્રૌપદી મુર્મુજીએ તેના પર સહી પણ કરી દીધી છે જેથી આ બિલ હવે આપણા દેશનો કાયદો બની ગયો છે. આ કાયદો દેશના તમામ નાગરિકો માટે બંધનકર્તા છે. આ અંગે મારે નીચેની બાબતો કહેવી છે.

(૧) ૧૯૧૩થી ૨૦૧૩ સુધી ૧૮ લાખ એકર જમીન વકફ બોર્ડ પાસે હતી. ડૉ. મનમોહનસિંઘની કોંગ્રેસ સરકારે ૨૦૧૩માં આ કાયદામાં સુધારો કર્યો અને છેલ્લાં ૧૦ વર્ષમાં વકફ બોર્ડ પાસે જૂની ૧૮ લાખ એકરમાં નવી ૨૧ લાખ એકરનો ઉમેરો થયો અને કુલ જમીન આજે ૩૯ લાખ એકર થઈ ગઈ છે ! (૨) આ વધેલી જમીનો દાનમાં મળેલી જમીનો ના જ હોઈ શકે એ સૌ સમજી જ શકે. કાયદાના સુધારાનો લાભ લઈ જમીન માફિયાઓએ સરકારી અને અન્યની ખાનગી માલિકોની જમીનોને વકફ જાહેર કરી દીધી ! સામાપક્ષે વર્ષોથી વકફ બોર્ડ પાસે રહેલી ભાડાપટ્ટાની ઘણી બધી જમીનો જે ૨૦૧૩ સુધી હતી તેને મળતિયાઓને પધરાવીને અત્યારે રેકર્ડ પર તે 'શૂન્ય' કરી દીધી !

કોંગ્રેસે કરેલો ૨૦૧૩નો સુધારો એ તત્કાલીન કેન્દ્ર સરકારની હિમાલય જેવડી ભૂલ હતી ! મારી દૃષ્ટિએ કોંગ્રેસનો આ તુષ્ટીકરણના નામે સરકારી અને અન્ય હિન્દુ સહિત ધર્મીઓની ખાનગી જમીનો પડાવી લેવાનો 'રાષ્ટ્રદ્રોહ' હતો. અને એટલે તો ૧૦૦ વર્ષમાં નહોતી એટલી 'વકફ' (દાન) જમીનો વકફ બોર્ડને ૧૦ વર્ષમાં જ મળી ! ભાજપ સરકાર આ કાયદામાં અત્યારે સુધારો ના લાવી હોત તો આપણે સૌ સમજી જ શકીએ કે આગામી સમયમાં શું સ્થિતિ થઈ હોત ?

આ દેશની કરુણતા તો જુઓ - (૧) મુસ્લિમ મતબેંકના ચશ્માં પહેરેલી કોંગેસ પોતાની ભૂલને ભૂલ ગણીને લાજવાના બદલે પોક મૂકીને રડીને ગાજે છે ! (૨) હિંદુઓને છાશવારે સલાહ શિખામણ આપનારા દંભી બિનસાંપ્રદાયિકો દીવા જેવું સ્પષ્ટ જોઈ શકાય તેવા 'સત્ય' માટે પણ દેશહિતને ધ્યાનમાં રાખીને પણ બિલ સુધારણાની તરફેણમાં કશું કહેવા ઇચ્છતા નથી ! (૩) સોનિયા-રાહુલ-પ્રિયંકા ઊલટા ચોર કોટવાલને દંડે એ રીતે નરેન્દ્ર મોદી સરકારના આ પગલાને 'હિન્દુ તરફી' દર્શાવીને રાજનીતિક સ્વાર્થો સાધવા મુસ્લિમ પ્રજાને ગેરમાર્ગે દોરવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે ! (૪) કેટલાક મુસ્લિમો આ વકફ બોર્ડના સ્થાપિત હિતો અને કોંગ્રેસના ગઠબંધનને સમજી તો ગયા છે પરંતુ હજી પણ મૌન રહે છે. આશા રાખીએ કે સત્ય સમજનારા મુસ્લિમો આ ક્ષણને રાષ્ટ્રના મુખ્ય પ્રવાહમાં જોડાવાની આ વધુ એક શ્રેષ્ઠ પળ સમજે. સાચા લોકો ગરીબ મુસ્લિમ અને મહિલાઓ માટે ફાયદાકારક એવા આ પારદર્શક વકફ સુધારા માટે ખૂલીને બહાર આવે. ભાજપ સરકારના આ તટસ્થ, મજબૂત અને દિશાદર્શક સુધારાને પોતાનું સમર્થન જાહેર કરી કોંગ્રેસ, દંભી બિનસાંપ્રદાયિકો અને ધર્મના નામે પોષાતા સ્થાપિત હિતોને ખરા અર્થમાં 'સત્ય' સમજાવે તે જરૂરી છે.

આવો, ભાજપના એક વિચારક અને સંનિષ્ઠ કાર્યકર્તાના નાતે આ સુધારણા બિલ વિશેની આ અંકમાં આપેલી તમામ માહિતીનો અભ્યાસ કરી સત્યને ઉજાગર કરવા કટિબદ્ધ બનીએ.

વંદે માતરમ્.

- સુરેન્દ્ર પટેલ

પત્રવ્યવહાર કાર્યાલય
મનોગત પાક્ષિક
ભારતીય જનતા પાર્ટી-ગુજરાત પ્રદેશ
દીનદયાળ ભવન, જે. પી. ચોક,
ખાનપુર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧
ફોન : ૦૭૯-૨૫૫૦૪૫૨૨
વૉટ્સઍપ નં. : ૬૩૫૧૯૫૯૦૯૪
E-mail : manogat.1980@gmail.com

તંત્રી મુદ્રક પ્રકાશક
સુરેન્દ્રભાઈ મોતીલાલ પટેલ ભારતીય જનતા પાર્ટી-ગુજરાત વતી ગુજરાત ઑફસેટ પ્રા. લિ., 'ઑફસેટ હાઉસ' સ્ટેશન રોડ, વટવા, અમદાવાદ-૩૮૨ ૪૪૦ ખાતે છપાવી ભારતીય જનતા પાર્ટી-ગુજરાત પ્રદેશ કાર્યાલય, દીનદયાળ ભવન, જે. પી. ચોક, ખાનપુર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧થી પ્રગટ કર્યું.

Editor : Printer : Publishers :
Surendrabhai Motilal Patel on behalf of Bharatiya Janta Party-Gujarat Pradesh Printed at **Gujarat Offset Pvt. Ltd.**, 'Offset House', Station Road, Vatva, Ahmedabad and Published from Bharatiya Janta Party-Gujarat Pradesh J. P. Chowk, Khanpur, Ahmedabad-380001

વકફ (સુધારા) બિલ 2025

આ બિલ ખાતરી કરશે કે કોઈ પણ જમીન ફક્ત ઘોષણાથી વકફ ન બને – કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રી શ્રી અમિતભાઈ શાહ

શ્રી અમિતભાઈ શાહે કહ્યું કે વકફ એક અરબી શબ્દ છે, અને તેનો ઇતિહાસ હદીસો સાથે જોડાયેલો છે. આજે તેનો ઉપયોગ જે રીતે થાય છે તે અલ્લાહના નામે મિલકતનું દાન અથવા પવિત્ર ધાર્મિક હેતુઓ માટે મિલકતનું દાન સૂચવે છે. તેમણે ઉલ્લેખ કર્યો કે વકફનો સમકાલીન અર્થ ઇસ્લામના બીજા ખલીફા હઝરત ઉમરના સમયમાં અસ્તિત્વમાં આવ્યો હતો. આજની ભાષામાં, વકફ એક પ્રકારનો ચેરિટેબલ એન્ડોમેન્ટ છે, જ્યાં વ્યક્તિ ધાર્મિક અથવા સામાજિક કલ્યાણ માટે મિલકતનું દાન કરે છે. તેમણે સ્પષ્ટતા કરી કે આવું દાન ફક્ત ખાનગી મિલકતનું હોઈ શકે છે, અને સરકારી મિલકત અથવા બીજા કોઈની મિલકતનું દાન કરી શકાતું નથી.

કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે વકફ બોર્ડમાં ધાર્મિક દાન સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓમાં કોઈપણ બિન-ઇસ્લામિક સભ્યનો સમાવેશ કરવામાં આવશે નહીં. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે ધાર્મિક સંસ્થાઓના વહીવટમાં બિન-મુસ્લિમોને સામેલ કરવાની કોઈ જોગવાઈ નથી, અને તેઓ આવી જોગવાઈઓ બનાવવા માંગતા નથી. શ્રી શાહે વધુમાં ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે વિપક્ષ ગેરમાન્યતા ફેલાવી રહ્યો છે, એવો દાવો કરીને કે આ બિલ મુસ્લિમોની ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ અને તેમણે દાનમાં આપેલી મિલકતોમાં દખલ કરવા માટે રજૂ કરવામાં આવી રહ્યું છે. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે વિપક્ષ પોતાની વોટ બેંક બનાવવા માટે લઘુમતી સમુદાયમાં ભય પેદા કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે.

કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે વકફ બોર્ડ અથવા તેના પરિસરમાં નિયુક્ત કોઈપણ બિન-મુસ્લિમ સભ્યો ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થશે નહીં. તેમની ભૂમિકા ફક્ત એ સુનિશ્ચિત કરવાની રહેશે કે ચેરિટી સંબંધિત બાબતોનો વહીવટ નિયમો અનુસાર થાય. તેમણે કહ્યું કે ભારતમાં વકફ એક ટ્રસ્ટની જેમ કાર્ય કરે છે, જ્યાં ટ્રસ્ટીઓ અને મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી હોય છે. વકફમાં, વકીફ (દાતા) અને મુતવલ્લી (સંચાલક) હોય છે,

પ્રધાનમંત્રીએ સંસદના બંને ગૃહો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વકફ ખરડાને ઐતિહાસિક ક્ષણ તરીકે બિરદાવ્યો

દશકોથી, વકફ સિસ્ટમ પારદર્શિતા અને જવાબદારીના અભાવનો પર્યાય બની ગઈ હતી – પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી

પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ સંસદના બંને ગૃહો દ્વારા વકફ (સુધારા) બિલ અને મુસ્લિમ વકફ (રદ) બિલ પસાર થવા બદલ પ્રશંસા કરી હતી અને કહ્યું હતું કે આ સામાજિક-આર્થિક ન્યાય, પારદર્શિતા અને સમાવેશી વિકાસ માટેની આપણી સામૂહિક શોધની એક મહત્ત્વપૂર્ણ ક્ષણ છે.

તેમણે X પરની એક પોસ્ટમાં લખ્યું : "સંસદનાં બંને ગૃહો દ્વારા વકફ (સુધારા) બિલ અને મુસ્લિમ વકફ (રદ) બિલ પસાર થવું એ સામાજિક-આર્થિક ન્યાય, પારદર્શિતા અને સમાવેશી વિકાસ માટેની આપણી સામૂહિક શોધની એક મહત્ત્વપૂર્ણ ક્ષણ છે. આ ખાસ કરીને એવા લોકોને મદદ કરશે જેઓ લાંબા સમયથી હાંસિયામાં ધકેલાઈ ગયા છે અને તેથી તેમનો અવાજ અને તક બંનેથી વંચિત છે."

"સંસદીય અને સમિતિની ચર્ચાઓમાં ભાગ લેનારા, પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરનારા અને આ બિલોને મજબૂત બનાવવામાં યોગદાન આપનારા તમામ સંસદ સભ્યોનો આભાર. સંસદીય સમિતિને પોતાના મૂલ્યવાન સૂચનો મોકલનારા અસંખ્ય લોકોનો પણ ખાસ આભાર. ફરી એકવાર, વ્યાપક ચર્ચા અને સંવાદનું મહત્ત્વ ફરીથી સ્થાપિત થયું છે."

"દશકોથી, વકફ સિસ્ટમ પારદર્શિતા અને જવાબદારીના અભાવનો પર્યાય બની ગઈ હતી. આનાથી ખાસ કરીને મુસ્લિમ મહિલાઓ, ગરીબ મુસ્લિમો, પસમંદા મુસ્લિમોનાં હિતોને નુકસાન થયું. સંસદ દ્વારા પસાર કરાયેલા કાયદા પારદર્શિતાને પ્રોત્સાહન આપશે અને લોકોના અધિકારોનું પણ રક્ષણ કરશે."

"આપણે હવે એવા યુગમાં પ્રવેશ કરીશું જ્યાં માળખું વધુ આધુનિક અને સામાજિક ન્યાય પ્રત્યે સંવેદનશીલ હશે. વધુ વ્યાપક રીતે, અમે દરેક નાગરિકના ગૌરવને પ્રાથમિકતા આપવા માટે પ્રતિબદ્ધ છીએ. આ રીતે આપણે એક મજબૂત, વધુ સમાવિષ્ટ અને વધુ દયાળુ ભારતનું નિર્માણ કરી શકીએ છીએ."

જે ઇસ્લામના અનુયાયીઓ છે. શ્રી શાહે ધ્યાન દોર્યું કે વકફ શબ્દ પોતે ઇસ્લામમાંથી આવ્યો છે, તેથી ફક્ત ઇસ્લામનું પાલન કરનારાઓ જ વકફનું સંચાલન કરી શકે છે. તેમણે વધુમાં સ્પષ્ટતા કરી કે જ્યારે વકફ એક ધાર્મિક બાબત છે, ત્યારે વકફ બોર્ડ અથવા વકફ મિલકતો પોતે ધાર્મિક સંસ્થાઓ નથી. કાયદા અનુસાર, ચેરિટી કમિશનર કોઈપણ ધર્મનો હોઈ શકે છે, કારણ કે તેઓ ટ્રસ્ટનું સંચાલન કરતા નથી; તેમની જવાબદારી એ સુનિશ્ચિત કરવાની છે કે બોર્ડ ચેરિટી કાયદાઓનું પાલન કરે. શ્રી શાહે ભાર મૂક્યો કે આ એક વહીવટી બાબત છે, ધાર્મિક બાબત નથી.

શ્રી અમિતભાઈ શાહે કહ્યું કે વકફ બોર્ડની પ્રાથમિક ભૂમિકા વકફ મિલકતોનું શોષણ કરનારાઓને ઓળખવાની અને તેમને દૂર કરવાની હોવી જોઈએ. તેણે એવા વ્યક્તિઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ જેમણે સેંકડો વર્ષોથી વકફના નામે મિલકતો અત્યંત ઓછા દરે ભાડે આપી છે. તેમણે ઉલ્લેખ કર્યો કે વકફમાંથી થતી આવક ઘટી રહી છે, જ્યારે આ નાણાંનો ઉપયોગ લઘુમતી સમુદાયના વિકાસ અને ઇસ્લામની સંસ્થાઓને મજબૂત કરવા માટે થવો જોઈએ. વકફ બોર્ડ અને તેના પરિસરનું મુખ્ય કાર્ય આ ભંડોળની ચોરી અટકાવવાનું હોવું જોઈએ. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે વિપક્ષ તેમના શાસન દરમિયાન ચાલી રહેલી મિલીભગતને જાળવી રાખવા માંગે છે, પરંતુ હવે, એવું રહેશે નહીં.

કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રી અને સહકાર મંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે જો 2013માં

વકફ કાયદામાં સુધારો ન થયો હોત, તો આ બિલની જરૂર ન પડી હોત. જોકે, 2014 ની ચૂંટણી પહેલાં, 2013માં, તુષ્ટીકરણ ખાતર વકફ કાયદામાં રાતોરાત ધરખમ ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા, જેના કારણે દિલ્હીના લુટિયન્સ ઝોનમાં 123 હાઈ-પ્રોફાઇલ મિલકતો વકફને ફાળવવામાં આવી હતી. દિલ્હી વકફ બોર્ડે ઉત્તરી રેલવેની જમીન વકફને ટ્રાન્સફર કરી હતી. હિમાચલ પ્રદેશમાં, જમીનને ગેરકાયદેસર રીતે વકફ મિલકતમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવી હતી અને તેનો ઉપયોગ અનધિકૃત મસ્જિદો બનાવવા માટે કરવામાં આવ્યો હતો. તમિલનાડુમાં, 1500 વર્ષ જૂના તિરુચેન્દુર મંદિરની 400 એકર જમીનને વકફ મિલકત જાહેર કરવામાં આવી હતી. કર્ણાટકમાં એક સમિતિના અહેવાલ મુજબ, 29,000 એકર વકફ જમીન વાણિજ્યિક ઉપયોગ માટે ભાડે આપવામાં આવી હતી. 2001 થી 2012 ની વચ્ચે, ₹2 લાખ કરોડની વકફ મિલકતો 100 વર્ષ માટે ખાનગી સંસ્થાઓને ભાડે આપવામાં આવી હતી. બેંગલુરુમાં હાઈકોર્ટે 602 એકર જમીનના સંપાદનને રોકવા માટે હસ્તક્ષેપ કરવો પડ્યો હતો. કર્ણાટકના વિજયપુરના હોનવાડ ગામમાં, 1500 એકર જમીનને વિવાદાસ્પદ બનાવવામાં આવી હતી, અને ₹500 કરોડની કિંમતની આ જમીન એક ફાઇવ-સ્ટાર હોટલને માત્ર ₹12,000 પ્રતિ માસના ભાડાપટ્ટે આપવામાં આવી હતી.

શ્રી અમિતભાઈ શાહે કહ્યું કે આ બધા પૈસા ગરીબ મુસ્લિમોના કલ્યાણ માટે છે, શ્રીમંતોને લૂંટવા માટે નહીં. કર્ણાટકમાં, દત્તાપીઠ મંદિર પર દાવો કરવામાં આવ્યો હતો. તાલિપરંબામાં, 75 વર્ષ જૂના દાવાના આધારે 600 એકર જમીન કબજે કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. ખ્રિસ્તી સમુદાયની મિલકતો પણ કબજે કરવામાં આવી હતી. તેમણે ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે દેશનાં ઘણાં ચર્ચોએ વકફ બિલનો વિરોધ કર્યો છે, કારણ કે તેઓ તેને મુસ્લિમ

* વિપક્ષ એવી ગેરસમજ ફેલાવી રહ્યો છે કે આ બિલ મુસ્લિમોની ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ અને તેમના દ્વારા દાનમાં આપવામાં આવેલી સંપત્તિમાં દખલગીરી છે.
* વિપક્ષ લઘુમતી સમુદાયને ડરાવીને પોતાની વોટ બેંક બનાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે
* સરકાર મુસ્લિમ ભાઈઓની ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ અને તેમના દાન સાથે સંકળાયેલાં ટ્રસ્ટો, એટલે કે વકફમાં દખલ કરવા માંગતી નથી.
* મુતવલી, વકીફ, વકફ બધા મુસ્લિમો હશે, પરંતુ એ ચોક્કસ જોવું પડશે કે વકફની મિલકત યોગ્ય રીતે જાળવવામાં આવી રહી છે કે નહીં.
* વકફ બોર્ડના ધાર્મિક દાન સંબંધિત કાર્યમાં કોઈપણ બિન-ઈસ્લામિક સભ્યને સ્થાન મળશે નહીં.
* વકફ બોર્ડ અથવા તેના પરિસરમાં નિયુક્ત બિન-મુસ્લિમ સભ્યોનું કાર્ય ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંબંધિત રહેશે નહીં.
* કોઈપણ ધર્મનો વ્યક્તિ ચેરિટી કમિશનર બની શકે છે, તે ખાતરી કરશે કે બોર્ડ ચેરિટી કાયદા અનુસાર ચાલે, આ વહીવટી કાર્ય છે, ધાર્મિક નહીં.
* વકફ બોર્ડનું કામ વકફ મિલકતો વેચનારાઓને પકડીને બહાર કાઢવાનું હોવું જોઈએ.
* વિપક્ષ ઇચ્છે છે કે તેમના શાસનમાં ચાલી રહેલી મિલીભગત ચાલુ રહે, પરંતુ હવે આવું નહીં થાય.
* જો 2013માં વકફ કાયદામાં સુધારો ન થયો હોત, તો આ બિલ લાવવાની જરૂર ન પડી હોત.
* 2013માં, તુષ્ટીકરણ માટે રાતોરાત વકફ કાયદાને આત્યંતિક બનાવવામાં આવ્યો હતો, જેના કારણે દિલ્હીના લુટિયન્સ ઝોનની 123 VVIP મિલકતો વકફને સોંપવામાં આવી હતી.
* નરેન્દ્ર મોદી સરકાર ખૂબ જ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત પર ચાલે છે કે અમે વોટ બેંક માટે કોઈ કાયદો લાવીશું નહીં, કારણ કે કાયદો ન્યાય અને લોકોના કલ્યાણ માટે છે.
* દરેકને પોતાના ધર્મનું પાલન કરવાનો અધિકાર છે, પરંતુ લોભ, લાલચ અને ડર માટે ધર્માંતરણ ન કરી શકાય.

* 2013માં લાવવામાં આવેલા સુધારા બિલ પર બંને ગૃહોમાં કુલ સાડા 5 કલાક ચર્ચા થઈ હતી, જ્યારે આ બિલ પર બંને ગૃહોમાં 16 કલાક ચર્ચા થઈ રહી છે.
* અમે એક સંયુક્ત સમિતિની રચના કરી, 38 બેઠકો યોજાઈ, 113 કલાક ચર્ચા થઈ અને 284 હિસ્સેદારોને સામેલ કરવામાં આવ્યા અને આ બધામાંથી દેશભરમાંથી લગભગ એક કરોડ ઓનલાઇન સૂચનો આવ્યાં અને આ બધાનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, આ કાયદો બનાવવામાં આવ્યો અને તેને આ રીતે નકારી શકાય નહીં.
* આ ભારત સરકારનો કાયદો છે જે દરેકને બંધનકર્તા છે અને દરેકને તેનો સ્વીકાર કરવો પડશે.
* ૧૯૧૩ થી ૨૦૧૩ સુધી, વકફ બોર્ડની કુલ જમીન ૧૮ લાખ એકર હતી, જેમાં ૨૦૧૩ થી ૨૦૨૫ સુધી, નવી ૨૧ લાખ એકર જમીન ઉમેરવામાં આવી.
* ૨૦ હજાર મિલકતો લીઝ પર આપવામાં આવી હતી, પરંતુ રેકોર્ડ મુજબ, ૨૦૨૫ માં આ મિલકતો શૂન્ય થઈ ગઈ, આ મિલકતો વેચાઈ ગઈ
* આ બિલ જમીનને રક્ષણ આપશે, કોઈની જમીન માત્ર ઘોષણાથી વકફ નહીં બને
* દાન ફક્ત પોતાની મિલકતનું જ કરી શકાય છે, તેથી વકફ માલિકી વગર વ્યક્તિગત મિલકત લઈ શકશે નહીં.
* વકફ મિલકત જાહેર કરવાનો અધિકાર નાબૂદ કરવામાં આવ્યો છે અને હવે આને જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા પ્રમાણિત કરવું પડશે.
* શ્રી અમિતભાઈ શાહે ભાર મૂક્યો કે લઘુમતી સમુદાયના લોકોમાં ભય પેદા કરવો એ એક ફેશન બની ગઈ છે.
* રામ જન્મભૂમિ, ટ્રિપલ તલાક અને CAA દરમિયાન પણ મુસ્લિમ સમુદાયના લોકોમાં ભય પેદા કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ મુસ્લિમ સમુદાય પણ જાણે છે કે ડરવાનું કંઈ નથી.
* બે વર્ષ થઈ ગયાં છે, CAA ને કારણે કોઈએ નાગરિકતા ગુમાવી નથી, જો CAA ને કારણે કોઈએ નાગરિકતા ગુમાવી છે, તો વિપક્ષે આ માહિતી ગૃહના ટેબલ પર મૂકવી જોઈએ.
* મોદી સરકારનો સંકલ્પ છે કે આ દેશના કોઈપણ નાગરિકને, ભલે તેનો ધર્મ ગમે તે હોય, નુકસાન ન થાય.

સમુદાયની સહાનુભૂતિ મેળવવાના સાધન તરીકે જુએ છે. જો કે, ચાર વર્ષમાં, મુસ્લિમ ભાઈઓને પણ ખ્યાલ આવશે કે આ બિલ ખરેખર તેમના ફાયદામાં છે.

કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે તેલંગાણામાં, ₹66,000 કરોડની કિંમતની 1700 એકર જમીન પર દાવો કરવામાં આવ્યો હતો. તેવી જ રીતે, આસામમાં, મોરીગાંવ જિલ્લામાં 134 એકર જમીન પર દાવો કરવામાં આવ્યો હતો. હરિયાણામાં ગુરુદ્વારા સંબંધિત ચૌદ મરલા જમીન વકફને સોંપવામાં આવી હતી, અને પ્રયાગરાજમાં ચંદ્રશેખર આઝાદ પાર્કને પણ વકફ મિલકત જાહેર કરવામાં આવી હતી. મહારાષ્ટ્રમાં, વડંગે ગામમાં મહાદેવ મંદિર પર દાવો કરવામાં આવ્યો હતો, અને બીડમાં, વકફ બોર્ડે કંકલેશ્વર પાસેથી 12 એકર જમીન બળજબરીથી લીધી હતી.

શ્રી અમિતભાઈ શાહે જણાવ્યું હતું કે સરકારનો મુસ્લિમ ભાઈઓની ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં અથવા વકફ સહિત તેમના દ્વારા સ્થાપિત ટ્રસ્ટોમાં દખલ કરવાનો કોઈ ઇરાદો નથી. તેમણે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે મુતવલ્લી, વકીફ અને વકફ તેમના નિયંત્રણમાં રહેશે, પરંતુ એ સુનિશ્ચિત કરવું જરૂરી છે કે વકફ મિલકતોનો યોગ્ય રીતે જાળવણી અને કાયદેસર ઉપયોગ થાય, વ્યક્તિગત લાભ માટે નહીં. તેમણે સદીઓ જૂની દાનમાં મળેલી મિલકતને માત્ર ₹12,000 પ્રતિ માસના ભાવે ફાઇવ સ્ટાર હોટલ માટે ભાડે આપવાના વાજબીપણાને લઈને પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો. તેના બદલે, તેમણે ભાર મૂક્યો હતો કે આ નાણાંનો ઉપયોગ ગરીબ મુસ્લિમો, છૂટાછેડા લીધેલી મહિલાઓ, અનાથ બાળકો અને બેરોજગાર યુવાનોના કલ્યાણ માટે થવો જોઈએ, જેથી તેઓ આત્મનિર્ભર અને કુશળ બને. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે વકફ પાસે લાખો કરોડ રૂપિયાની જમીન છે, ત્યારે તેની વાર્ષિક આવક માત્ર ₹126 કરોડ છે, જે ગેરવહીવટ અને દુરુપયોગ અંગે ચિંતા ઊભી કરે છે.

તેમણે જણાવ્યું હતું કે જ્યારે 2013માં સુધારા બિલ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે તત્કાલીન સરકારના વરિષ્ઠ નેતાઓએ વકફ મિલકતના દુરુપયોગને રોકવા અને ગુનેગારોને જવાબદાર ઠેરવવા માટે કડક કાયદાઓની હિમાયત કરી હતી. શ્રી અમિતભાઈ શાહે ભાર મૂક્યો હતો કે વર્તમાન બિલનો ઉદ્દેશ્ય વકફ મિલકતો માટે પારદર્શક ઓડિટ સિસ્ટમ સ્થાપિત કરવાનો છે. તેમણે ધ્યાન દોર્યું હતું કે વિપક્ષે એક સુધારો પ્રસ્તાવિત કર્યો હતો, જેમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે વકફ બોર્ડના આદેશોને કોર્ટમાં પડકારી શકાતા નથી, જ્યારે સત્ય એ છે કે બિલ કાનૂની પડકારોને મંજૂરી આપે છે. તેમણે વધુમાં સ્પષ્ટતા કરી હતી કે આ બિલની પાછલી અસર થશે નહીં, પરંતુ વિપક્ષ ગેરમાર્ગે દોરી રહ્યો છે અને તેનાં પરિણામો અંગે મુસ્લિમોમાં ભય પેદા કરી રહ્યો છે.

વકફ બિલમાં જિલ્લા કલેક્ટરની ભૂમિકા અંગે શ્રી અમિતભાઈ શાહે જણાવ્યું હતું કે દેશમાં જ્યારે પણ મંદિર માટે જમીન ખરીદવામાં આવે છે, ત્યારે કલેક્ટર જ તેની માલિકી નક્કી કરે છે. તેમણે પ્રશ્ન કર્યો કે વકફ જમીનની તપાસ કરવા માટે કલેક્ટરનો વિરોધ કેમ થાય છે, તેમણે ભાર મૂક્યો કે વકફ જમીન સરકારની છે કે નહીં તે ચકાસવાનો અધિકાર ફક્ત કલેક્ટરને જ છે.

તેમણે જણાવ્યું હતું કે મોદી સરકાર એક સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતનું પાલન કરે છે - વોટબેંકની રાજનીતિ માટે કોઈ કાયદો બનાવવામાં આવશે નહીં, કારણ કે કાયદાઓ ન્યાય અને જનકલ્યાણના હેતુને પૂર્ણ કરવા જોઈએ. તેમણે ભાર મૂક્યો કે આ જ ગૃહમાં, મોદી સરકારે મહિલાઓ માટે 33% અનામત માટે કાયદો પસાર કર્યો અને પછાત વર્ગોને બંધારણીય અધિકારો આપ્યા. તેમણે વધુમાં ભાર મૂક્યો કે જ્યારે દરેકને પોતાનો ધર્મ પાળવાનો અધિકાર છે, ત્યારે લોભ, લાલચ કે ભય દ્વારા ધર્મ પરિવર્તન ન થવું જોઈએ.

શ્રી અમિતભાઈ શાહે જણાવ્યું હતું કે 2013ના સુધારા બિલ પર બંને ગૃહોમાં કુલ 5.5 કલાક ચર્ચા થઈ હતી, જ્યારે વર્તમાન બિલ પર 16 કલાક ચર્ચા થઈ રહી છે. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે સરકારે એક સંયુક્ત સમિતિની રચના કરી હતી, જેણે 38 બેઠકો યોજી હતી, 113 કલાક ચર્ચા કરી હતી અને

284 હિસ્સેદારો સાથે સલાહ-સૂચન કર્યું હતું. વધુમાં, દેશભરમાંથી એક કરોડ ઓનલાઇન સૂચનો પ્રાપ્ત થયાં હતાં, આ કાયદાનો મુસદ્દો તૈયાર કરતા પહેલાં તેનું સંપૂર્ણ વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, તેને હળવાશથી નકારી શકાય નહીં. તેમણે વધુમાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે દરેક સભ્યને ગૃહમાં બોલવાની સ્વતંત્રતા છે. અહીં કોઈ એક પરિવારનું નિયંત્રણ નથી. સાંસદો લોકોના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓ છે, કોઈના હિતથી ગૃહમાં હાજર નથી, અને તેઓ જનતાનો અવાજ ઉઠાવશે.

કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે આ કાયદો ભારતની સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવ્યો છે, જે તેને દરેક માટે બંધનકર્તા બનાવે છે, અને તેથી, તેને બધાએ સ્વીકારવો જોઈએ. તેમણે ભાર મૂક્યો કે 1913થી 2013 સુધી, વકફ બોર્ડ હેઠળ કુલ જમીન 18 લાખ એકર હતી. જોકે, 2013થી 2025 વચ્ચે, આ જમીનમાં 21 લાખ એકરનો વધારો થયો, જેનાથી કુલ જમીન 39 લાખ એકર થઈ ગઈ, જેમાં 2013 પછી 21 લાખ એકરનો ઉમેરો થયો. શ્રી અમિતભાઈ શાહે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે 20,000 મિલકતો મૂળ રીતે ભાડાપટ્ટે નોંધાયેલી હતી, 2025માં સત્તાવાર રેકોર્ડ હવે શૂન્ય ભાડાપટ્ટે મિલકતો દર્શાવે છે, જે દર્શાવે છે કે આ મિલકતો વેચાઈ ગઈ હતી. તેમણે એ પણ ઉલ્લેખ કર્યો કે કેથોલિક અને ચર્ચ સંગઠનોએ આ કાયદાને પોતાનો ટેકો આપ્યો છે અને 2013ના સુધારાને અન્યાયી ગણાવ્યો છે.

શ્રી અમિતભાઈ શાહે જણાવ્યું હતું કે આ બિલ જમીનનું રક્ષણ કરશે, ખાતરી કરશે કે કોઈ પણ જમીન ફક્ત ઘોષણાથી વકફ ન બને - તે કાયદા દ્વારા સુરક્ષિત રહેશે. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે પુરાતત્ત્વ વિભાગ અને ભારતીય પુરાતત્ત્વ સર્વેક્ષણ (ASI) ની માલિકીની જમીન સુરક્ષિત કરવામાં આવશે, અને અનુસૂચિ 5 અને 6 મુજબ, આદિવાસી જમીનોનું પણ રક્ષણ કરવામાં આવશે. વધુમાં, આ બિલ હેઠળ સામાન્ય નાગરિકોની ખાનગી મિલકત સુરક્ષિત રહેશે. શ્રી શાહે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે ફક્ત પોતાની મિલકતનું દાન કરી શકાય છે, એટલે કે વકફ માલિકી વગર ખાનગી મિલકત મેળવી શકતો નથી. પારદર્શિતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે, બિલમાં વકફ કાયદામાં ફરજિયાત માહિતી જાહેર કરવાની પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે મિલકતને વકફ તરીકે જાહેર કરવાની સત્તા નાબૂદ કરવામાં આવી છે, અને હવે આવી ઘોષણાઓ જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા ચકાસવી આવશ્યક છે. વધુમાં, કોઈપણ નવી વકફ મિલકતની નોંધણી પારદર્શક પ્રક્રિયા દ્વારા કરાવવી પડશે. તેમણે વધુમાં ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે મુસ્લિમો પાસે હવે વકફ ટ્રસ્ટ કાયદા હેઠળ તેમના ટ્રસ્ટની નોંધણી કરવાનો વિકલ્પ છે, જેના કારણે આ હેતુ માટે અલગ વકફ કાયદો બિનજરૂરી બની ગયો છે.

કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રીએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે લઘુમતી સમુદાયમાં ભય ફેલાવવાનો આ એક ટ્રેન્ડ બની ગયો છે. તેમણે ધ્યાન દોર્યું હતું કે રામ જન્મભૂમિ મંદિર, ટ્રિપલ તલાક અને નાગરિકતા સુધારો અધિનિયમ (CAA) પર ચર્ચા દરમિયાન મુસ્લિમોમાં ભય ફેલાવવા માટે આવા જ પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા. જોકે, તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે મુસ્લિમ સમુદાય સારી રીતે જાણે છે કે ડરવાનું કંઈ નથી. તેમણે વિપક્ષની ટીકા કરતાં તેમને યાદ અપાવ્યું કે તેઓએ ખોટો દાવો કર્યો હતો કે CAA ને કારણે મુસ્લિમો તેમની નાગરિકતા ગુમાવશે, છતાં બે વર્ષ પછી પણ, એક પણ વ્યક્તિએ તેમની નાગરિકતા ગુમાવી નથી. તેમણે વિપક્ષને પડકાર ફેંક્યો હતો કે જો CAA ને કારણે કોઈની નાગરિકતા છીનવાઈ ગઈ હોય તો ગૃહમાં પુરાવા રજૂ કરે. શ્રી અમિતભાઈ શાહે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે કલમ 370 નાબૂદ કર્યા પછી સમાન ભય ફેલાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ આજે, જમ્મુ અને કાશ્મીરમાં ચૂંટાયેલી સરકાર છે, આતંકવાદમાં ઘટાડો થયો છે, વિકાસ થઈ રહ્યો છે અને પ્રવાસન ખીલી રહ્યું છે.

શ્રી અમિતભાઈ શાહે જણાવ્યું હતું કે વિપક્ષી પાર્ટી અને તેના સાથી પક્ષોએ મુસ્લિમ સમુદાયને ડરાવીને પોતાની મત બેંક બનાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. ગૃહમંત્રીએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે મોદી સરકાર એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે કે આ દેશના કોઈપણ નાગરિકને, ભલે તેમનો ધર્મ ગમે તે હોય, નુકસાન ન થાય.

વકફ (સુધારા) બિલ, 2025 : બિલના ફાયદા

પરિચય

વકફ શું છે?

'વકફ'ની વિભાવના ઇસ્લામિક કાયદાઓ અને પરંપરાઓમાં મૂળ ધરાવે છે. તે મુસ્લિમ દ્વારા સખાવતી અથવા ધાર્મિક હેતુઓ માટે આપવામાં આવતી દાનગીનો ઉલ્લેખ કરે છે, જેમ કે મસ્જિદો, શાળાઓ, હોસ્પિટલો અથવા અન્ય જાહેર સંસ્થાઓનું નિર્માણ. વકફની બીજી એક વ્યાખ્યાયિત વિશેષતા એ છે કે તે અવિભાજ્ય છે - જેનો અર્થ એ છે કે તેને વેચી શકાતી નથી, ભેટ આપી શકાતી નથી, વારસામાં મેળવી શકાતી નથી અથવા બોજ આપી શકાતી નથી. તેથી, એકવાર મિલકત વકીફ, એટલે કે, વકફના સર્જક પાસેથી વિનિવેશિત થઈ જાય છે, તે ભગવાનમાં નિહિત થાય છે અને ઇસ્લામિક માન્યતા મુજબ કારણ કે ભગવાન હંમેશા ટકી રહે છે, તેથી 'વકફ મિલકત' પણ એવી જ છે.

લાંબા સમયથી ચાલતા મુદ્દાઓનું નિરાકરણ

વકફ (સુધારા) બિલનો ઉદ્દેશ્ય આવા મુદ્દાઓને સંબોધવાનો છે -

* વકફ મિલકત વ્યવસ્થાપનમાં પારદર્શિતાનો અભાવ
* વકફ જમીન રેકોર્ડનાં અધૂરાં સર્વેક્ષણો અને પરિવર્તન
* મહિલાઓના વારસાના અધિકારો માટે અપૂરતી જોગવાઈઓ
* અતિક્રમણ સહિત મોટી સંખ્યામાં લાંબા ગાળાના મુકદ્દમા. 2013માં, 10,381 પેન્ડિંગ કેસ હતા જે હવે વધીને 21,618 કેસ થયા છે.
* વકફ બોર્ડની પોતાની તપાસના આધારે કોઈપણ મિલકતને વકફ જમીન તરીકે જાહેર કરવાની અતાર્કિક શક્તિ.
* સરકારી જમીનને લગતા મોટી સંખ્યામાં વિવાદો જેને આકફ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.
* વકફ મિલકતોના યોગ્ય હિસાબ અને ઓડિટનો અભાવ.
* વકફ વ્યવસ્થાપનમાં વહીવટી બિનકાર્યક્ષમતા.
* ટ્રસ્ટની મિલકતો સાથે અયોગ્ય વ્યવહાર.
* સેન્ટ્રલ વકફ કાઉન્સિલ અને સ્ટેટ વકફ બોર્ડમાં હિસ્સેદારોનું અપૂરતું પ્રતિનિધિત્વ.

વકફ બિલનું આધુનિકીકરણ

વકફ (સુધારા) બિલ, 2025નો ઉદ્દેશ્ય વકફ મિલકતોના સંચાલનને સુવ્યવસ્થિત કરવાનો છે, જેમાં વારસાના સ્થળોનું રક્ષણ અને સામાજિક કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવાની જોગવાઈઓ છે.

બિન-મુસ્લિમ મિલકતોને વકફ તરીકે જાહેર કરવામાં આવી - વકફ (સુધારા) બિલ 2025નો ઉદ્દેશ્ય વારસા સ્થળો અને વ્યક્તિગત મિલકત અધિકારોનું

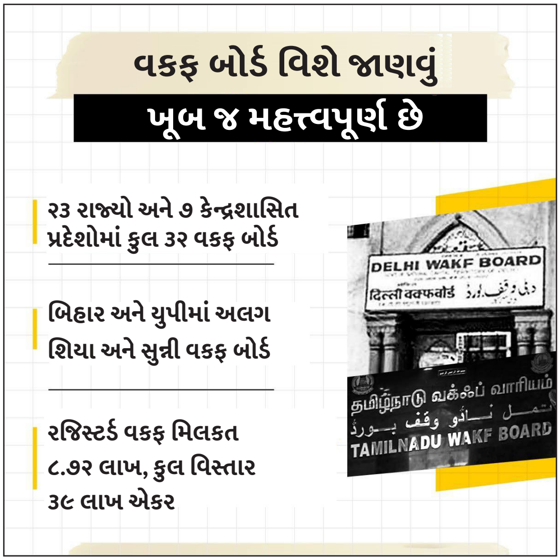

રક્ષણ કરતી વખતે વકફ મિલકત વ્યવસ્થાપનને સુવ્યવસ્થિત કરવાનો છે. વિવિધ રાજ્યોમાં વકફ મિલકતના દાવાઓ પર વિવાદો જોવા મળ્યા છે, જેના કારણે કાનૂની લડાઈઓ અને સમુદાયની ચિંતાઓ ઊભી થઈ છે. સપ્ટેમ્બર 2024ના ડેટા મુજબ, 25 રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો વકફ બોર્ડમાં, કુલ 5973 સરકારી મિલકતોને વકફ મિલકતો તરીકે જાહેર કરવામાં આવી છે તેનાં કેટલાંક ઉદાહરણો :

તમિલનાડુ : તિરુચેન્થુરાઈ ગામના એક ખેડૂત વકફ બોર્ડના આખા ગામ પરના દાવાને કારણે પોતાની જમીન વેચી શક્યા નહીં. આ અણધારી જરૂરિયાતને કારણે તે પોતાની પુત્રીનાં લગ્ન માટેનું દેવું ચૂકવવા માટે પોતાની જમીન વેચી શક્યા નહીં.

ગોવિંદપુર ગામ, બિહાર : ઓગસ્ટ 2024માં, બિહાર સુન્ની વકફ બોર્ડના ઓગસ્ટ 2024માં આખા ગામ પરના દાવાથી સાત પરિવારો પ્રભાવિત થયા, જેના કારણે પટના હાઈકોર્ટમાં કેસ થયો. આ કેસ ન્યાયાધીન છે.

કેરળ : સપ્ટેમ્બર 2024માં, એર્નાકુલમ જિલ્લામાં લગભગ 600 ખ્રિસ્તી પરિવારો તેમની પૂર્વજોની જમીન પર વકફ બોર્ડના દાવા સામે લડી રહ્યા છે. તેમણે સંયુક્ત સંસદીય સમિતિને અપીલ કરી છે.

કર્ણાટક : ૨૦૨૪માં, વકફ બોર્ડે વિજયપુરામાં ૧૫,૦૦૦ એકર જમીનને વકફ જમીન તરીકે નિયુક્ત કર્યા બાદ ખેડૂતોએ વિરોધ કર્યો હતો. બલ્લારી, ચિત્રદુર્ગ, યાદગીર અને ધારવાડમાં પણ વિવાદો ઊભા થયા હતા. જોકે, સરકારે ખાતરી આપી હતી કે કોઈ પણ જમીન ખાલી કરાવવામાં આવશે નહીં.

ઉત્તર પ્રદેશ : રાજ્ય વકફ બોર્ડ દ્વારા કથિત ભ્રષ્ટાચાર અને ગેરવહીવટ સામે ફરિયાદો ઊઠી છે.

વધુમાં, વકફ (સુધારા) બિલ (JCWAB) પરની સંયુક્ત સમિતિને પણ વકફ બોર્ડ દ્વારા મિલકતોના ગેરકાયદેસર દાવા અંગે કેટલાક સંદેશાવ્યવહાર પ્રાપ્ત થયા હતા, જેમાંથી કેટલાક નીચે મુજબ છે:

કર્ણાટક (૧૯૭૫ અને ૨૦૨૦) : ૪૦ વકફ મિલકતોને સૂચિત કરવામાં આવી હતી, જેમાં ખેતીની જમીનો, જાહેર જગ્યાઓ, સરકારી જમીનો, કબ્રસ્તાનો, તળાવો અને મંદિરોનો સમાવેશ થાય છે.

પંજાબ વકફ બોર્ડે પટિયાલામાં શિક્ષણ વિભાગની જમીન પર દાવો કર્યો છે. વધુમાં, MoHUA (આવાસ અને શહેરી બાબતોના મંત્રાલય) એ સપ્ટેમ્બર 2024માં તેમની રજૂઆત દરમિયાન JPC ને જાણ કરી હતી કે જમીન અને વિકાસ કાર્યાલયના નિયંત્રણ હેઠળની 108 મિલકતો, દિલ્હી વિકાસ સત્તામંડળના નિયંત્રણ હેઠળની 130 મિલકતો અને જાહેર ક્ષેત્રમાં 123 મિલકતોને વકફ મિલકતો તરીકે જાહેર

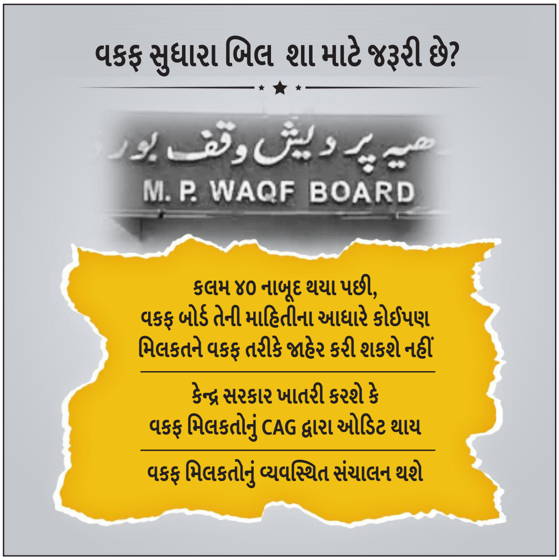

કરવામાં આવી હતી અને તેમને મુકદ્દમામાં લાવવામાં આવ્યા હતા.

મુસ્લિમ મહિલાઓ અને કાનૂની વારસદારોના અધિકારો

આ બિલ સ્વ-સહાય જૂથો (SHGs) અને નાણાકીય સ્વતંત્રતા કાર્યક્રમોને પ્રોત્સાહન આપીને, ખાસ કરીને વિધવાઓ અને છૂટાછેડા લીધેલી મહિલાઓની આર્થિક અને સામાજિક સ્થિતિ સુધારવાનો પણ પ્રયાસ કરે છે. વધુમાં, આ બિલનો ઉદ્દેશ મુસ્લિમ મહિલાઓના લાભ માટે નીચેના લક્ષ્યો હાંસલ કરવાનો છે -

* વકફ વ્યવસ્થાપનમાં પારદર્શિતા - ભ્રષ્ટાચારને રોકવા માટે વકફ રેકોર્ડનું ડિજિટલાઈઝેશન.
* કાનૂની સહાય અને સમાજ કલ્યાણ - કૌટુંબિક વિવાદો અને વારસાના અધિકારો માટે કાનૂની સહાય કેન્દ્રોની સ્થાપના.
* સાંસ્કૃતિક અને ધાર્મિક ઓળખ - સાંસ્કૃતિક સંરક્ષણ અને આંતરધાર્મિક સંવાદને મજબૂત બનાવવો.
* મહિલાઓની ભાગીદારી પારદર્શિતા સુનિશ્ચિત કરે છે અને વકફ સંસાધનોને આ તરફ દિશામાન કરે છે:
* મુસ્લિમ છોકરીઓ માટે શિષ્યવૃત્તિ
* આરોગ્યસંભાળ અને પ્રસૂતિ કલ્યાણ
* મહિલા ઉદ્યોગસાહસિકો માટે કૌશલ્યવિકાસ અને માઇક્રોફાઇનાન્સ સહાય
* ફેશન ડિઝાઇન, આરોગ્યસંભાળ અને ઉદ્યોગસાહસિકતા જેવાં ક્ષેત્રોમાં વ્યાવસાયિક તાલીમ
* વારસાના વિવાદો અને ઘરેલુ હિંસાના કેસ માટે કાનૂની સહાય કેન્દ્રોની સ્થાપના
* વિધવાઓ માટે પેન્શન યોજનાઓ

ગરીબોનું ઉત્થાન

વકફ ધાર્મિક, સખાવતી અને સામાજિક કલ્યાણની જરૂરિયાતો પૂરી કરવામાં મહત્ત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે, ખાસ કરીને વંચિતો માટે. જોકે, ગેરવહીવટ, અતિક્રમણ અને પારદર્શિતાના અભાવને કારણે તેની અસર ઘણીવાર ઓછી થઈ ગઈ છે. ગરીબો માટે વકફના કેટલાક મુખ્ય ફાયદાઃ

પારદર્શિતા અને જવાબદારી માટે ડિજિટલાઇઝેશન

* એક કેન્દ્રીયકૃત ડિજિટલ પોર્ટલ વકફ મિલકતોને ટ્રેક કરશે, જે વધુ સારી ઓળખ, દેખરેખ અને સંચાલન સુનિશ્ચિત કરશે.
* ઓડિટિંગ અને એકાઉન્ટિંગના પગલાં નાણાકીય ગેરવહીવટને અટકાવશે અને ખાતરી કરશે કે ભંડોળનો ઉપયોગ ફક્ત કલ્યાણકારી હેતુઓ માટે થાય.

કલ્યાણ અને વિકાસ માટે આવકમાં વધારો

* વકફ જમીનોના દુરુપયોગ અને ગેરકાયદેસર કબજાને રોકવાથી વકફ બોર્ડની આવકમાં વધારો થશે, જેનાથી તેઓ કલ્યાણકારી કાર્યક્રમોનો વિસ્તાર કરી શકશે.
* આર્થિક રીતે નબળા વર્ગોને સીધો લાભ આપવા માટે આરોગ્યસંભાળ, શિક્ષણ, રહેઠાણ અને આજીવિકા સહાય માટે ભંડોળ ફાળવવામાં આવશે.
* નિયમિત ઓડિટ અને નિરીક્ષણો નાણાકીય શિસ્તને પ્રોત્સાહન આપશે અને વકફ વ્યવસ્થાપનમાં જાહેર વિશ્વાસને મજબૂત બનાવશે.

વહીવટી પડકારોનો સામનો કરવો

વકફ (સુધારા) બિલ 2025 નો ઉદ્દેશ્ય શાસનમાં સુધારો કરવાનો છે :

* મિલકત વ્યવસ્થાપનમાં પારદર્શિતા વધારવી.
* વકફ બોર્ડ અને સ્થાનિક સત્તાવાળાઓ વચ્ચે સંકલનને સુવ્યવસ્થિત બનાવવું.
* હિસ્સેદારોના અધિકારોનું રક્ષણ થાય તેની ખાતરી કરવી.

પછાત વર્ગો અને મુસ્લિમ સમુદાયોના અન્ય સંપ્રદાયોનું સશક્તિકરણ

આ બિલનો ઉદ્દેશ્ય વકફ બોર્ડને વધુ સમાવિષ્ટ બનાવવાનો છે જેમાં વિવિધ મુસ્લિમ સંપ્રદાયોનું પ્રતિનિધિત્વ હોય જેથી વકફ શાસન અને નિર્ણય લેવામાં સુધારો થાય.

આ બિલમાં રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ વકફ બોર્ડમાં, જો તેમની પાસે કાર્યકારી ઓકાફ હોય, તો બોહરા અને આખાખાની સમુદાયોમાંથી એક-એક સભ્યનો સમાવેશ ફરજિયાત છે.

ઉપરાંત, બોર્ડમાં શિયા અને સુન્ની સભ્યો ઉપરાંત પછાત વર્ગના મુસ્લિમોનું પ્રતિનિધિત્વ હશે.

વકફ બાબતોમાં સ્થાનિક શાસનને મજબૂત બનાવતા, નગરપાલિકાઓ અથવા પંચાયતોમાંથી બે કે તેથી વધુ ચૂંટાયેલા સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.

બોર્ડ/સીડબ્લ્યુસીમાં બે બિન-મુસ્લિમ સભ્યો હશે, જેમાં પદાધિકારી સભ્યો સિવાયનો સમાવેશ થશે.

વકફ (સુધારા) બિલ 2025 વકફ વહીવટ માટે એક બિનસાંપ્રદાયિક, પારદર્શક અને જવાબદાર વ્યવસ્થા સ્થાપિત કરે છે. જ્યારે વકફ મિલકતો ધાર્મિક અને સખાવતી હેતુઓ માટે સેવા આપે છે, ત્યારે તેમના સંચાલનમાં કાનૂની, નાણાકીય અને વહીવટી જવાબદારીઓ સામેલ છે જેમાં માળખાગત શાસનની જરૂર પડે છે. વકફ બોર્ડ અને સેન્ટ્રલ વકફ કાઉન્સિલ (CWC)ની ભૂમિકા ધાર્મિક નથી પરંતુ નિયમનકારી છે, કાનૂની પાલન સુનિશ્ચિત કરે

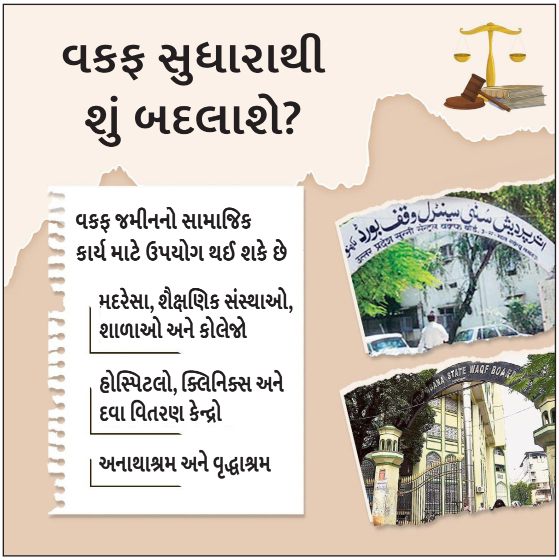

છે અને જાહેર હિતનું રક્ષણ કરે છે. ચેક અને બેલેન્સ રજૂ કરીને, હિસ્સેદારોને સશક્ત બનાવીને અને શાસનમાં સુધારો કરીને, બિલ ભારતમાં વકફ વહીવટ માટે એક પ્રગતિશીલ અને ન્યાયી માળખું સ્થાપિત કરે છે.

માર્જિન્સથી મુખ્ય પ્રવાહ સુધી

વકફ હંમેશા ગરીબોને શિક્ષણ, આરોગ્યસંભાળ, રહેઠાણ અને સહાય પૂરી પાડીને સમુદાયને મદદ કરવા માટે રહ્યું છે. જોકે, ગેરવહીવટ, ભ્રષ્ટાચાર અને બિનકાર્યક્ષમતા જેવી સમસ્યાઓ ઘણીવાર વકફ મિલકતોને એવા લોકોને લાભ મેળવવાથી રોકે છે જેમને તેમની સૌથી વધુ જરૂર હોય છે. વકફ (સુધારા) બિલ, 2025, સિસ્ટમને વધુ પારદર્શક, કાર્યક્ષમ અને ગરીબી ઘટાડવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને આ સમસ્યાને ઉકેલવાનો હેતુ ધરાવે છે.

વકફ મેનેજમેન્ટમાં એક મોટી સમસ્યા પારદર્શિતાનો અભાવ છે, જેના કારણે ભ્રષ્ટાચાર અને ભંડોળનો દુરુપયોગ થાય છે. નવા બિલમાં બધી વકફ મિલકતોને રેકોર્ડ કરવા માટે એક ડિજિટલ પોર્ટલ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, જેનાથી તેમને ટ્રેક અને ઓડિટ કરવાનું સરળ બને છે. આ ખાતરી કરે છે કે ભંડોળનો દુરુપયોગ ન થાય અને ગરીબોને મદદ કરવા માટે ખર્ચ કરવામાં આવે. ફરજિયાત નાણાકીય ઓડિટ અને ડિજિટલ રેકોર્ડ સાથે, આ ફેરફાર ભ્રષ્ટાચાર ઘટાડશે અને વકફ મેનેજમેન્ટને લોકો પ્રત્યે વધુ જવાબદાર બનાવશે.

આ બિલ સુનિશ્ચિત કરે છે કે વકફ મિલકતો અને ભંડોળનો ઉપયોગ ગરીબો માટે આરોગ્યસંભાળ સેવાઓ સુધારવા માટે થાય. આમાં સામેલ છે :

* મફત અથવા ઓછા ખર્ચે આરોગ્યસંભાળ પૂરી પાડવા માટે વકફ જમીનો પર ક્લિનિક્સ અને હોસ્પિટલો સ્થાપવી.
* તબીબી સહાય કાર્યક્રમો માટે ભંડોળ પૂરું પાડવા માટે સખાવતી સંસ્થાઓ સાથે ભાગીદારી કરવી.
* ગરીબ વિસ્તારોમાં દવાઓ અને આવશ્યક સારવારો વધુ ઉપલબ્ધ કરાવવી.
* સારા સંચાલન સાથે, વધુ લોકોને આરોગ્યસંભાળની સુવિધા મળશે, જેનાથી તબીબી ખર્ચમાં ઘટાડો થશે અને જાહેર આરોગ્યમાં સુધારો થશે.
* ગરીબી સામે લડવા માટે શિક્ષણ એક મુખ્ય માર્ગ છે. બિલ ખાતરી કરે છે કે વકફ ભંડોળનો ઉપયોગ આ માટે થાય છે:
* શાળાઓ અને મદરેસાઓનું નિર્માણ અને જાળવણી.
* ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ અને આર્થિક સહાય પૂરી પાડવી.
* નોકરી કૌશલ્ય શીખવવા માટે વ્યાવસાયિક તાલીમ કેન્દ્રોને ટેકો આપવો.
* શિક્ષણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને, આ બિલ ગરીબ પૃષ્ઠભૂમિના લોકોને સારી નોકરીઓ મેળવવા અને તેમના જીવનને સુધારવામાં મદદ કરે છે.
* ઘણા ગરીબ લોકો રહેઠાણ માટે સંઘર્ષ કરે છે. આ બિલ વકફ બોર્ડને સસ્તા આવાસ માટે મિલકતોનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપે છે. કલમ 32(4) પરવાનગી આપે છે:
* ગરીબો માટે ઓછા ખર્ચે આવાસો બનાવવા.
* બેઘર લોકો માટે આશ્રયસ્થાનો પૂરાં પાડવાં.

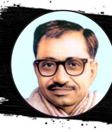

* ઓછી આવક ધરાવતા પરિવારો માટે સબસિડીવાળા ભાડા કાર્યક્રમો બનાવવા.
* આ સુનિશ્ચિત કરે છે કે વકફ મિલકતોનો ઉપયોગ બિનઉપયોગી રહેવાને બદલે અથવા ગેરકાયદેસર રીતે કબજો મેળવવાને બદલે લોકોને મદદ કરવા માટે થાય છે.
* ગરીબી ઘટાડવા માટે લોકોને આર્થિક રીતે સ્વતંત્ર બનવામાં મદદ કરવી મહત્ત્વપૂર્ણ છે. બિલ નીચેના મુદ્દાઓને સમર્થન આપે છે:
* સુથારીકામ, ટેલરિંગ અને ડિજિટલ સાક્ષરતા જેવાં કૌશલ્યો માટે તાલીમ કેન્દ્રો સ્થાપવાં.
* લોકોને વ્યવસાય શરૂ કરવામાં મદદ કરવા માટે નાની લોન આપવી.
* તાલીમ પામેલા કામદારોને નોકરીઓ સાથે જોડવા.
* આ અભિગમ લોકોને ફક્ત દાન પર આધાર રાખવાને બદલે આજીવિકા મેળવવામાં મદદ કરે છે.

વકફ મિલકતોનો એક મુખ્ય મુદ્દો ગેરકાયદેસર કબજો છે. WAMSI પોર્ટલ મુજબ, લગભગ 58,898 વકફ મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે કબજે કરવામાં આવી છે. બિલમાં નીચેના માટે મજબૂત કાનૂની પગલાં રજૂ કરવામાં આવ્યાં છે :

* સામાજિક કલ્યાણ પ્રોજેક્ટ્સ માટે ગેરકાયદેસર રીતે કબજે કરેલી વકફ જમીનો પાછી મેળવો.
* વકફ મિલકતોના રક્ષણ માટે જિલ્લા કલેક્ટરોને વધુ સત્તા આપો.
* ગરીબો માટેનાં સંસાધનો છીનવી લેતા અનધિકૃત દાવાઓને અટકાવો.
* આ પગલાં સુનિશ્ચિત કરશે કે વકફ મિલકતોનો ઉપયોગ જરૂરિયાતમંદોને મદદ કરવા માટે યોગ્ય રીતે થાય.

આ બિલ ન્યાયીતા અને સમાવેશકતા પણ સુનિશ્ચિત કરે છે, ખાતરી કરે છે કે સહાય જરૂરિયાતમંદ તમામ સમુદાયો સુધી પહોંચે. તે ગરીબ લોકોને પ્રાથમિકતા આપે છે અને વકફ સંસાધનો વિશે વધુ સારા નિર્ણયો લેવા માટે ડેટાનો ઉપયોગ કરે છે. વધુમાં, બિલમાં બિન-મુસ્લિમોની જમીન પરના વિવાદોને રોકવા માટેનાં પગલાંનો સમાવેશ થાય છે, જેથી કલ્યાણના પ્રયાસો વિક્ષેપિત ન થાય.

વકફ (સુધારા) બિલ, 2025, ફક્ત મિલકતોના સંચાલન વિશે નથી - તે ગરીબોને મદદ કરવા માટે વકફને એક મજબૂત સાધન બનાવવા વિશે છે. પારદર્શિતા વધારીને, ભ્રષ્ટાચાર અટકાવીને, આરોગ્યસંભાળ અને શિક્ષણમાં સુધારો કરીને, સસ્તા આવાસ પૂરાં પાડીને અને રોજગારને ટેકો આપીને બિલ ખાતરી કરે છે કે વકફ તેના સાચા હેતુને પૂર્ણ કરે છે. આ સુધારાઓ વકફને તેના મૂળ મિશન - વંચિતોને ટેકો આપવા અને ન્યાયી અને વધુ ન્યાયી સમાજ બનાવવા - પૂર્ણ કરવામાં મદદ કરશે.

ધર્મથી આગળ : વકફને મિલકત વ્યવસ્થાપનના મુદ્દા તરીકે સમજવું

* ભારતમાં વકફ પ્રણાલીને ઘણીવાર ધાર્મિક બાબત તરીકે જોવામાં આવે છે, પરંતુ વાસ્તવમાં, તે મુખ્યત્વે મિલકત વ્યવસ્થાપન, વહીવટ અને શાસન વિશે છે. વકફ કાયદો, 1995, અને તેના સુધારાઓ વકફ મિલકતોનું નિયમન કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે, જેથી ખાતરી કરી શકાય કે તેનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ અને વ્યવસ્થાપન થાય. કાયદો વકફને ધાર્મિક, સખાવતી અથવા સમાજ માટે ફાયદાકારક ગણાતા હેતુઓ માટે મુસ્લિમ દ્વારા જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતના કાયમી દાન તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે. જો કે, મુખ્ય ચિંતા ધાર્મિક પ્રથા નથી પરંતુ આ મિલકતોના યોગ્ય વહીવટની છે.
* વકફ કાયદાની કલમ 96 હેઠળ સરકારને વકફ સંસ્થાઓની બિન-ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓનું નિયમન કરવાનો અધિકાર છે, જેમાં શિક્ષણ, સામાજિક કલ્યાણ અને આર્થિક વિકાસનો સમાવેશ થાય છે.
* સેન્ટ્રલ વકફ કાઉન્સિલ (CWC) અને સ્ટેટ વકફ બોર્ડ (SWBs) પારદર્શિતા અને કાનૂની પાલન સુનિશ્ચિત કરવા માટે આ મિલકતોની દેખરેખ અને નિયમન કરે છે.

* ભારતીય અદાલતોએ ચુકાદો આપ્યો છે કે વકફ બોર્ડ મિલકત વ્યવસ્થાપન માટે જવાબદાર વૈધાનિક સંસ્થાઓ છે, ધાર્મિક સંસ્થાઓ માટે નહીં.
* અનેક કોર્ટના નિર્ણયોએ એ વાતને મજબૂત બનાવી છે કે વકફ મિલકત વ્યવસ્થાપન એક બિન-ધાર્મિક કાર્ય છે:
* સૈયદ ફઝલ પુકોયા થંગલ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ (કેરળ હાઈકોર્ટ, 1993) - સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી કે વકફ બોર્ડ સરકાર દ્વારા નિયંત્રિત સંસ્થા છે, ધાર્મિક પ્રતિનિધિ નથી.
* હાફિઝ મોહમ્મદ ઝફર અહમદ વિરુદ્ધ યુપી સેન્ટ્રલ સુન્ની બોર્ડ ઓફ વકફ (અલાહાબાદ હાઈકોર્ટ, 1965) - ચુકાદો આપ્યો કે મુતવલ્લી (વકફ રખેવાળ) વકફ મિલકતનો માલિક નથી હોતો પરંતુ ફક્ત તેનું સંચાલન કરે છે.
* તિલકાયત શ્રી ગોવિંદલાલજી મહારાજ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય (સુપ્રીમ કોર્ટ, ૧૯૬૪) - જાહેર કર્યું કે મંદિરની મિલકતોનું સંચાલન કરવું એ એક બિનસાંપ્રદાયિક ફરજ છે, એક સિદ્ધાંત જે વકફ મિલકતોને પણ લાગુ પડે છે.
* ભારતમાં વકફ મિલકતો મુખ્ય સમસ્યાઓનો સામનો કરે છે, જેમાં ગેરવહીવટ, ગેરકાયદેસર કબજો અને પારદર્શિતાનો અભાવ સામેલ છે:
* WAMSI પોર્ટલના અહેવાલ મુજબ 58,898 થી વધુ વકફ મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે કબજે કરેલી છે.
* વકફ બોર્ડ દ્વારા શંકાસ્પદ દાવાઓના કેસોમાં સામેલ છે:
* ગોવિંદપુર, બિહાર (ઓગસ્ટ 2024) – બિહાર સુન્ની વકફ બોર્ડે આખા ગામની માલિકીનો દાવો કર્યો, જેના કારણે કાનૂની વિવાદો ઊભા થયા.
* કેરળ (સપ્ટેમ્બર 2024) – વકફ બોર્ડ દ્વારા તેમની પૂર્વજોની જમીન પર દાવો કરવામાં આવ્યા બાદ લગભગ 600 ખ્રિસ્તી પરિવારોએ વિરોધ કર્યો.
* સુરત, ગુજરાત - વકફ બોર્ડે સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના મુખ્ય મથકને સરકારી ઇમારત હોવા છતાં વકફ મિલકત તરીકે જાહેર કર્યું.
* બિન-મુસ્લિમ મિલકતોને મનસ્વી રીતે વકફ તરીકે જાહેર કરવામાં આવી હોવાના કિસ્સાઓએ ચિંતા ઊભી કરી છે.
* તમિલનાડુમાં, વકફ બોર્ડે સમગ્ર તિરુચેન્થુરાઈ ગામ પર દાવો કર્યો, જે બિન-મુસ્લિમોના મિલકત અધિકારોને અસર કરે છે.
* કુલ ૧૩૨ ઐતિહાસિક સ્મારકોને યોગ્ય દસ્તાવેજો વિના વકફ મિલકતો જાહેર કરવામાં આવી હતી.
* વકફ વહીવટમાં પારદર્શિતા અને ન્યાયીતા સુધારવા માટે વકફ (સુધારા) બિલ, 2025 રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. મુખ્ય સુધારાઓમાં સામેલ છે:
* મનસ્વી મિલકતના દાવાઓનો અંત - કલમ 40, જે વકફ બોર્ડને એકપક્ષીય રીતે કોઈપણ મિલકતને વકફ તરીકે જાહેર કરવાની મંજૂરી આપતી હતી, તેને દૂર કરવામાં આવી છે.
* રેકોર્ડનું ડિજિટલાઇઝેશન - ગેરકાયદેસર દાવાઓને રોકવા અને ટ્રેકિંગ સુધારવા માટે વકફ મિલકતોનું હવે ડિજિટલી દસ્તાવેજીકરણ કરવામાં આવશે.
* વિવાદ નિરાકરણને મજબૂત બનાવવું - વકફ ટ્રિબ્યુનલ્સને મિલકતના વિવાદોને કાર્યક્ષમ રીતે ઉકેલવા માટે વધુ સત્તા આપવામાં આવશે.
* જવાબદારી સુનિશ્ચિત કરવી - ન્યાયી નિર્ણય લેવાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે હવે બિન-મુસ્લિમ સભ્યોને વકફ બોર્ડમાં સમાવવામાં આવશે.
* ભારતમાં વકફ વ્યવસ્થા મુખ્યત્વે મિલકત વ્યવસ્થાપન વિશે છે, ધર્મ વિશે નહીં. સરકાર અને અદાલતોએ વારંવાર ભાર મૂક્યો છે કે વકફ વહીવટ એક ધર્મનિરપેક્ષ કાર્ય છે. વકફ (સુધારા) બિલ, 2025, ગેરવહીવટ, ગેરકાયદેસર દાવાઓ અને પારદર્શિતાના અભાવના મુદ્દાઓને ઉકેલવા માટે એક મહત્ત્વપૂર્ણ પગલું છે. કાનૂની દેખરેખ, ડિજિટલાઇઝેશન અને જવાબદારી રજૂ કરીને, બિલ ખાતરી કરે છે કે વકફ મિલકતો તમામ નાગરિકોના અધિકારોનું રક્ષણ કરતી વખતે જાહેર હિત માટે તેમના હેતુપૂર્ણ હેતુને પૂર્ણ કરે છે.

મહારાષ્ટ્રના નાગપુરમાં માધવ નેત્રાલય પ્રીમિયમ સેન્ટરના શિલાન્યાસ પ્રસંગે પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીનું સંબોધન

રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘ ભારતની અમર સંસ્કૃતિનો આધુનિક અક્ષયવટ છે - શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી

રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘની ગૌરવશાળી યાત્રાનાં 100 વર્ષ

ગુડી પાડ-વ્યાચ્યા આણિ નવીન વર્ષાચ્યા આપલ્યા સર્વાન્ના અતિશય મનઃપૂર્વક શુભેચ્છા! આ કાર્યક્રમમાં ઉપસ્થિત પરમ પૂજ્ય સરસંઘચાલકજી, ડૉ. મોહનજી ભાગવત, સ્વામી ગોવિંદ ગિરિજી મહારાજ, સ્વામી અવધેશાનંદ ગિરિજી મહારાજ, મહારાષ્ટ્રના લોકપ્રિય મુખ્યમંત્રી દેવેન્દ્ર ફડણવીસજી, કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળમાં મારા સાથીઓ નીતિન ગડકરીજી, ડૉ. અવિનાશ ચંદ્ર અગ્નિહોત્રીજી, અન્ય મહાનુભાવો અને ઉપસ્થિત બધા વરિષ્ઠ સાથીઓ, મને આજે રાષ્ટ્રયજ્ઞના આ પવિત્ર વિધિમાં હાજર રહેવાનું સૌભાગ્ય મળ્યું છે. આજે ચૈત્ર શુક્લ પ્રતિપદાનો આ દિવસ ખૂબ જ ખાસ છે. આજથી નવરાત્રીનો પવિત્ર તહેવાર શરૂ થઈ રહ્યો છે. આજે દેશના વિવિધ ખૂણામાં ગુડી પડવા, ઉગાદી અને નવરેહના તહેવારો પણ ઊજવવામાં આવી રહ્યા છે. આજે ભગવાન ઝુલેલાલજી અને ગુરુ અંગદ દેવજીની પણ જન્મજયંતી છે. આ આપણા પ્રેરણાસ્રોત, પરમ પૂજ્ય ડૉક્ટર સાહેબની જન્મજયંતીનો પણ પ્રસંગ છે. અને આ વર્ષે, રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘની ગૌરવશાળી યાત્રાનાં 100 વર્ષ પણ પૂર્ણ થઈ રહ્યાં છે. આજે, આ પ્રસંગે, મને સ્મૃતિ મંદિરની મુલાકાત લેવાનો અને પૂજ્ય ડૉક્ટર સાહેબ અને પૂજ્ય ગુરુજીને શ્રદ્ધાંજલિ આપવાનો લહાવો મળ્યો છે.

સંઘસેવાની આ પવિત્ર યાત્રા

મિત્રો, આજે, નાગપુરમાં સંઘ સેવાની આ પવિત્ર યાત્રામાં, આપણે એક પવિત્ર સંકલ્પના વિસ્તરણના સાક્ષી બની રહ્યા છીએ. હમણાં જ આપણે માધવ નેત્રાલયના પારિવારિક ગીતમાં સાંભળ્યું, આ આધ્યાત્મિકતા, જ્ઞાન, ગૌરવ અને ગુરુત્વાકર્ષણની એક અદ્‌ભુત શાળા છે, માનવતાને સમર્પિત આ સેવા મંદિર દરેક કણમાં એક મંદિર છે. માધવ નેત્રાલય એક એવી સંસ્થા છે જે ઘણા દાયકાઓથી પૂજ્ય ગુરુજીના આદર્શોને અનુસરીને લાખો લોકોની સેવા કરી રહી છે. લોકોના જીવનમાં પ્રકાશ પાછો ફર્યો છે, આજે તેના નવા સંકુલનો શિલાન્યાસ કરવામાં આવ્યો છે. હવે આ નવા સંકુલ પછી, આ સેવાકાર્યોને વધુ વેગ મળશે. આ હજારો નવા લોકોના જીવનમાં પ્રકાશ ફેલાવશે અને તેમના જીવનમાંથી અંધકાર પણ દૂર કરશે. આ સેવા માટે હું માધવ નેત્રાલય સાથે સંકળાયેલા તમામ લોકોના કાર્ય અને સેવાની ભાવનાની પ્રશંસા કરું છું અને તેમને મારી શુભકામનાઓ પાઠવું છું.

રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘ ભારતની અમર સંસ્કૃતિનો આધુનિક અક્ષયવટ છે

તેવી જ રીતે, સ્વામી વિવેકાનંદ જેવા મહાન સંતો હતા. તેમણે નિરાશામાં ડૂબી રહેલા સમાજને ઢંઢોળી દીધો અને તેને તેના મૂળ સ્વરૂપમાં પાછો લાવ્યા. રાષ્ટ્રની શક્તિની યાદ અપાવી, આપણામાં આત્મવિશ્વાસ જગાડ્યો અને આપણી રાષ્ટ્રીય ચેતનાને મરવા દીધી નહીં. ગુલામીના છેલ્લા દાયકાઓમાં, ડૉક્ટર સાહેબ અને ગુરુજી

જેવા મહાન વ્યક્તિઓએ તેને નવી ઊર્જા આપવાનું કામ કર્યું. આજે આપણે જોઈએ છીએ કે રાષ્ટ્રીય ચેતનાના સંરક્ષણ અને પ્રોત્સાહન માટે 100 વર્ષ પહેલાં વાવેલાં વિચારનાં બીજ આજે એક મહાન વડના વૃક્ષના રૂપમાં વિશ્વ સમક્ષ છે. સિદ્ધાંતો અને આદર્શો આ વડના વૃક્ષને ઊંચાઈ આપે છે, લાખો સ્વયંસેવકો તેની શાખાઓ છે, આ કોઈ સામાન્ય વડનું વૃક્ષ નથી, રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘ ભારતની અમર સંસ્કૃતિનો આધુનિક અક્ષય વટ છે. આજે આ અક્ષય વટ ભારતીય સંસ્કૃતિ, આપણા રાષ્ટ્રની ચેતનાને સતત ઊર્જા આપી રહ્યો છે.

રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘ એક એવો સંસ્કારયજ્ઞ છે, જે આંતરિક દૃષ્ટિ અને બાહ્ય દૃષ્ટિ બંને માટે કાર્ય કરી રહ્યો છે

મિત્રો, આજે, જ્યારે આપણે માધવ નેત્રાલયના નવા સંકુલનું કામ શરૂ કરી રહ્યા છીએ, ત્યારે દૃષ્ટિની વાત સ્વાભાવિક છે. દૃષ્ટિ એ છે જે આપણને આપણા જીવનમાં દિશા આપે છે. એટલા માટે, વેદોમાં પણ આ ઇચ્છા વ્યક્ત કરવામાં આવી છે – પશ્યેમ્ શારદહ શતમ્! એટલે કે, ચાલો સો વર્ષ જોઈએ. આ દૃષ્ટિ આંખોની હોવી જોઈએ, એટલે કે બાહ્ય દૃષ્ટિની સાથે આંતરિક દૃષ્ટિ પણ હોવી જોઈએ. જ્યારે આપણે અંતઃદૃષ્ટિની વાત કરીએ છીએ, ત્યારે વિદર્ભના મહાન સંત શ્રી ગુલાબરાવ મહારાજજીને યાદ કરવા સ્વાભાવિક છે. તેમને પ્રજ્ઞાચક્ષુ કહેવામાં આવતા હતા. તેમણે ખૂબ જ નાની ઉંમરે પોતાની દૃષ્ટિ ગુમાવી દીધી હતી, પરંતુ તેમ છતાં તેમણે ઘણાં પુસ્તકો લખ્યાં. અને હવે કોઈ પૂછી શકે છે કે જ્યારે કોઈ વસ્તુ આંખોને દેખાતી નથી, તો પછી કોઈ આટલાં બધાં લખાણો કેવી રીતે લખી શકે છે? આનો જવાબ એ છે કે ભલે તેમને આંખો ન હતી, પણ તેમની પાસે દૃષ્ટિ હતી. આ દૃષ્ટિ સમજણમાંથી આવે છે, અને શાણપણમાંથી પ્રગટ થાય છે. આ દૃષ્ટિ વ્યક્તિ અને સમાજ બંનેને ઘણી શક્તિ આપે છે. આપણો રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘ પણ એક એવો સંસ્કારયજ્ઞ છે, જે આંતરિક દૃષ્ટિ અને બાહ્ય દૃષ્ટિ બંને માટે કાર્ય કરી રહ્યો છે. આપણે માધવ નેત્રાલયને બાહ્ય દૃષ્ટિકોણ તરીકે જોઈએ છીએ અને આંતરિક દૃષ્ટિએ સંઘને સેવાનો પર્યાય બનાવી દીધો છે.

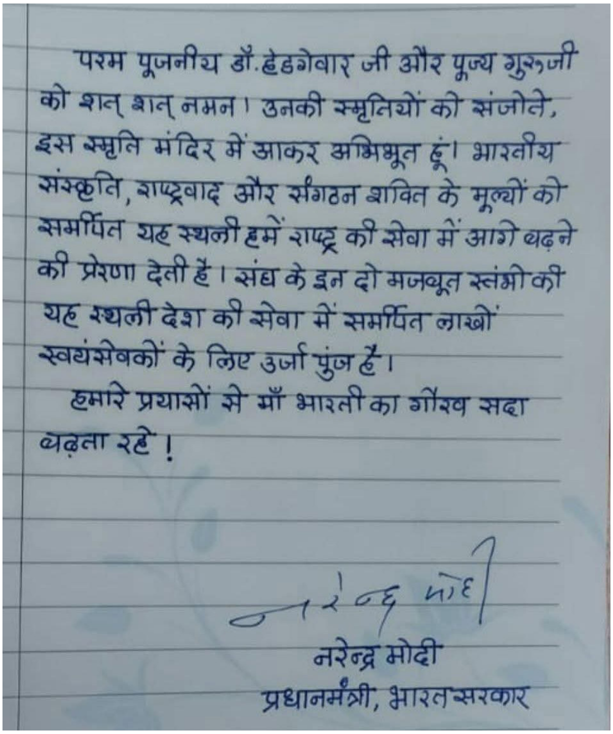

परम पूजनीय डॉ. हेडगेवार जी और पूज्य गुरूजी को शत् शत् नमन। उनकी स्मृतियों को संजोते, इस स्मृति मंदिर में आकर अभिभूत हूं। भारतीय संस्कृति, राष्ट्रवाद और संगठन शक्ति के मूल्यों को समर्पित यह स्थली हमें राष्ट्र की सेवा में आगे बढ़ने की प्रेरणा देती है। संघ के इन दो मजबूत स्तंभों की यह स्थली देश की सेवा में समर्पित लाखों स्वयंसेवकों के लिए उर्जा पुंज है।

हमारे प्रयासों से माँ भारती का गौरव सदा बढ़ता रहे!

नरेन्द्र मोदी

नरेन्द्र मोदी
प्रधानमंत्री, भारत सरकार

આપણે દેવ પાસેથી દેશનો અને રામ પાસેથી રાષ્ટ્રનો જીવનમંત્ર લીધો છે

મિત્રો, આપણા દેશમાં કહેવાય છે કે- વૃક્ષો બીજાના કલ્યાણ માટે ફળ આપે છે, નદીઓ બીજાના કલ્યાણ માટે વહે છે. પરોપકાર્ય દુહંતી ગામ, બીજાના કલ્યાણ માટે – શરીરમાં. આપણું શરીર ફક્ત દાન માટે છે, ફક્ત સેવા માટે છે. અને જ્યારે આ સેવા આપણા સંસ્કારોનો ભાગ બને છે, ત્યારે તે સેવા પોતે જ એક સાધના (આધ્યાત્મિક અભ્યાસ) બની જાય છે. આ સાધના દરેક સ્વયંસેવકના જીવનનો શ્વાસ છે. આ સેવા કર્મકાંડ, આ સાધના, આ જીવન શ્વાસ દરેક સ્વયંસેવકને પેઢી દર પેઢી તપસ્યા અને તપસ્યા માટે પ્રેરણા આપી રહ્યો છે. આ સેવા દરેક સ્વયંસેવકને સતત ગતિશીલ રાખે છે, તે તેને ક્યારેય થાકવા દેતી નથી, ક્યારેય અટકવા દેતી નથી. પૂજ્ય ગુરુજી ઘણીવાર કહેતા હતા કે, જીવનનો સમયગાળો મહત્ત્વપૂર્ણ નથી, પરંતુ તેની ઉપયોગિતા મહત્ત્વપૂર્ણ છે. આપણે દેવ પાસેથી દેશનો અને રામ પાસેથી રાષ્ટ્રનો જીવનમંત્ર લીધો છે અને આપણી ફરજો નિભાવતા રહીએ છીએ. અને એટલા માટે આપણે જોઈએ છીએ કે કાર્ય ગમે તેટલું મોટું હોય

કે નાનું, કાર્યક્ષેત્ર ગમે તે હોય, સરહદી ગામડાંઓ હોય, ડુંગરાળ વિસ્તારો હોય, જંગલ વિસ્તારો હોય, સંઘના સ્વયંસેવકો નિઃસ્વાર્થપણે કાર્ય કરતા રહે છે. ક્યાંક કોઈ વનવાસી કલ્યાણ આશ્રમને પોતાનું લક્ષ્ય બનાવીને તેના કાર્યમાં રોકાયેલું છે, ક્યાંક કોઈ એકલ વિદ્યાલય દ્વારા આદિવાસી બાળકોને શિક્ષણ આપી રહ્યું છે, તો ક્યાંક કોઈ સાંસ્કૃતિક જાગૃતિના મિશનમાં રોકાયેલું છે. ક્યાંક કોઈ સેવા ભારતીમાં જોડાઈ રહ્યું છે અને ગરીબો અને વંચિતોની સેવા કરી રહ્યું છે.

ઈદમ્ રાષ્ટ્રાય, ઈદમ્ ન મમ

મિત્રો, એકવાર એક મુલાકાતમાં, ખૂબ જ આદરણીય ગુરુજીને પૂછવામાં આવ્યું કે, તેઓ સંઘને સર્વવ્યાપી કેમ કહે છે? ગુરુજીનો જવાબ ખૂબ જ પ્રેરણાદાયક હતો. તેમણે સંઘની તુલના પ્રકાશ સાથે, તેજ સાથે કરી હતી. તેમણે કહ્યું કે પ્રકાશ સર્વવ્યાપી છે, તે એકલાં બધાં કામ ન કરી શકે, પરંતુ અંધકારને દૂર કરીને તે બીજાઓને કામ કરવાનો માર્ગ બતાવે છે. ગુરુજીનો આ ઉપદેશ આપણા માટે જીવનમંત્ર છે. આપણે પ્રકાશ બનવું પડશે અને અંધકાર દૂર કરવો પડશે, અવરોધો દૂર કરવા પડશે અને માર્ગ બનાવવો પડશે. આપણે આખી જિંદગી એ ભાવના સાંભળતા રહીએ છીએ, દરેક વ્યક્તિ વધુ કે ઓછા પ્રમાણમાં તેની સાથે જીવવાનો પ્રયાસ કરતો રહે છે. હું તું નથી, હું અહંકાર નથી, હું આપણે નથી, “ઈદમ્ રાષ્ટ્રાય, ઈદમ્ ન મમ”.

70 વર્ષથી ચાલતી ગુલામીનાં ચિહ્નોને કારણે ઉત્પન્ન થયેલી હીનતા સંકુલની જગ્યાએ, હવે રાષ્ટ્રીય ગૌરવનાં નવાં પ્રકરણો લખાઈ રહ્યાં છે

મિત્રો, જ્યારે પ્રયાસો દરમિયાન, ધ્યાન આપણા પર હોય છે, મારા પર નહીં, જ્યારે રાષ્ટ્રની ભાવના સર્વોપરી હોય છે, જ્યારે નીતિઓ અને નિર્ણયોમાં દેશના લોકોનું હિત સૌથી મહત્ત્વપૂર્ણ હોય છે, ત્યારે તેની અસર અને પ્રકાશ દરેક જગ્યાએ દેખાય છે. વિકસિત ભારત માટે, એ સૌથી મહત્ત્વપૂર્ણ છે કે આપણે તે સાંકળો તોડી નાખીએ જેમાં દેશ ફસાયેલો હતો. આજે આપણે જોઈ રહ્યા છીએ કે ભારત ગુલામીની માનસિકતાને પાછળ છોડીને કેવી રીતે આગળ વધી રહ્યું છે. 70 વર્ષથી ચાલતી ગુલામીના ચિહ્નોને કારણે ઉત્પન્ન થયેલી હીનતા સંકુલની જગ્યાએ, હવે રાષ્ટ્રીય ગૌરવનાં નવાં પ્રકરણો લખાઈ રહ્યાં છે. દેશે તે અંગ્રેજી કાયદાઓ બદલી નાખ્યા છે જે ભારતના લોકોને અપમાનિત કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યા હતા. ગુલામ માનસિકતાના આધારે બનાવવામાં આવેલા દંડ સંહિતાના સ્થાને હવે ભારતીય ન્યાયિક સંહિતા લાગુ કરવામાં આવી છે. હવે આપણા લોકશાહીના આંગણામાં રાજપથ નથી, પણ કર્તવ્યનો માર્ગ છે. આપણા નૌકાદળના ધ્વજ પર પણ ગુલામીનું પ્રતીક છપાયેલું હતું, તેની જગ્યાએ હવે નૌકાદળના ધ્વજ પર છત્રપતિ શિવાજી મહારાજનું પ્રતીક લહેરાતું હોય છે. આંદામાન ટાપુઓ, જ્યાં વીર સાવરકરે રાષ્ટ્ર માટે ત્રાસ સહન કર્યો હતો, જ્યાં નેતાજી સુભાષ બાબુએ સ્વતંત્રતાનું રણશિંગું ફૂંક્યું હતું, તે ટાપુઓના નામ પણ હવે સ્વતંત્રતાના નાયકોની યાદમાં રાખવામાં આવ્યા છે.

અયોધ્યામાં ભગવાન શ્રી રામના મંદિરના પુનર્નિર્માણની જેમ આપણે આગામી હજાર વર્ષ માટે એક મજબૂત ભારતનો પાયો નાખવાનો છે

મિત્રો, જ્યારે સંઘની સ્થાપના થઈ ત્યારે ભારતની સ્થિતિ અલગ હતી અને પરિસ્થિતિઓ પણ અલગ હતી. 1925થી 1947 સુધીનો સમય સંઘર્ષનો હતો. દેશની સામે આઝાદીનું મોટું લક્ષ્ય હતું. આજે, સંઘની 100 વર્ષની યાત્રા પછી, દેશ ફરીથી એક મહત્ત્વપૂર્ણ તબક્કામાં છે. 2025થી 2047 સુધીનો મહત્ત્વપૂર્ણ સમયગાળો, આ સમયગાળામાં ફરી એકવાર મોટા લક્ષ્યો આપણી સામે છે. એક વાર પૂજ્ય ગુરુજીએ એક પત્રમાં લખ્યું હતું કે, હું આપણા ભવ્ય રાષ્ટ્રના પાયામાં એક નાનો પથ્થર બનવા માંગુ છું, આપણે સેવાના આપણા સંકલ્પને હંમેશા પ્રજ્વલિત રાખવો પડશે. આપણે આપણી મહેનત જાળવી રાખવી પડશે. આપણે વિકસિત ભારતનું સ્વપ્ન સાકાર કરવાનું છે અને જેમ મેં અયોધ્યામાં ભગવાન શ્રી રામના મંદિરના પુનર્નિર્માણ વિશે કહ્યું હતું, આપણે આગામી હજાર વર્ષ માટે એક મજબૂત ભારતનો પાયો પણ નાખવાનો છે. મને વિશ્વાસ છે કે પૂજ્ય ડોક્ટર સાહેબ, પૂજ્ય ગુરુજી જેવા મહાન વ્યક્તિઓનું માર્ગદર્શન આપણને સતત શક્તિ આપશે. આપણે વિકસિત ભારતના સંકલ્પને પૂર્ણ કરીશું. આપણે આપણી પેઢીઓના બલિદાનને સાર્થક બનાવીશું. આ સંકલ્પ સાથે, ફરી એકવાર આપ સૌને આ શુભ નવા વર્ષની ખૂબ ખૂબ શુભેચ્છાઓ. ખૂબ ખૂબ આભાર!

ભારતનો પ્રથમ વર્ટિકલ લિફ્ટ સી બ્રિજ આધુનિક ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને દરિયાઈ સંવાદિતામાં એક નવો માપદંડ સ્થાપિત કરે છે

રામેશ્વરમનો નવો પંબન પુલ ટેક્નોલોજી અને પરંપરાના જોડાણનું પ્રતીક - પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી

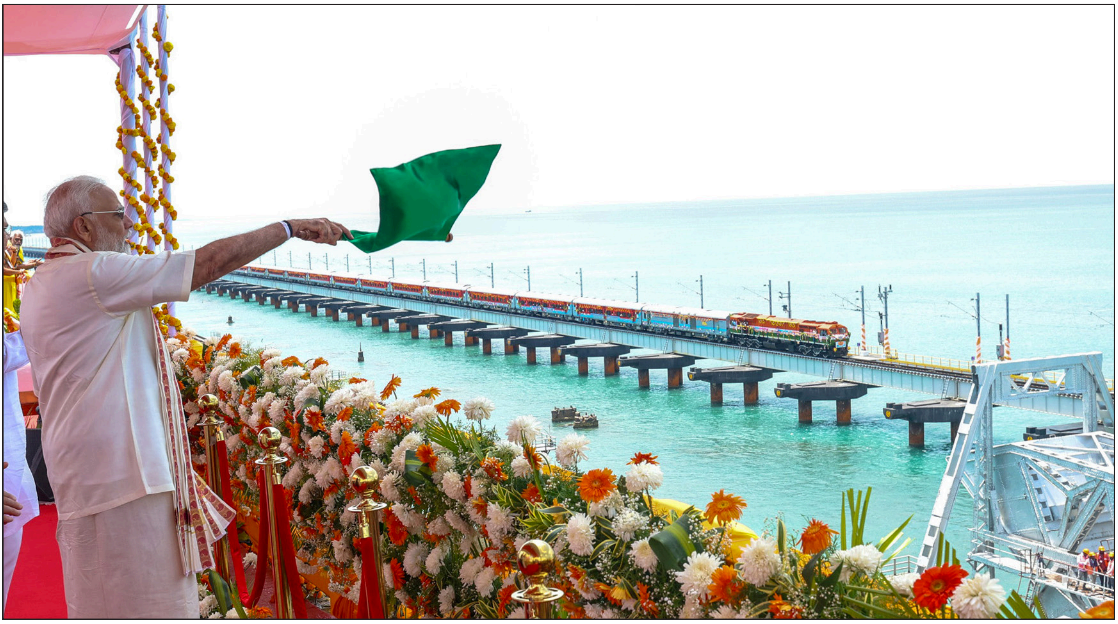

પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ કહ્યું હતું કે, “રામેશ્વરમ્ ભારતરત્ન ડૉ. કલામની ભૂમિ છે, જેમનું જીવન વિજ્ઞાન અને આધ્યાત્મિકતા કેવી રીતે એકબીજાની પૂરક છે એ દર્શાવે છે.” પ્રધાનમંત્રીએ કહ્યું હતું કે, “રામેશ્વરમ્નો નવો પંબન પુલ ટેક્નોલોજી અને પરંપરાનાં જોડાણનું પ્રતીક છે.” તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે, હજારો વર્ષ જૂનું એક શહેર હવે 21મી સદીની ઇજનેરી અજાયબીથી જોડાયેલું છે. તેમણે સમર્પણ અને સખત મહેનત બદલ ઇજનેરો અને કામદારોનો આભાર વ્યક્ત કર્યો હતો. શ્રી મોદીએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે, આ પુલ ભારતનો સૌપ્રથમ વર્ટિકલ લિફ્ટ રેલવે સી બ્રિજ છે, જે મોટા જહાજોને નીચેની તરફ જવાની સુવિધા આપે છે અને સાથે–સાથે ઝડપી ટ્રેનની મુસાફરી કરી શકે છે. તેમણે આજે વહેલી સવારે નવી ટ્રેન સેવા અને જહાજને લીલી ઝંડી આપવાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો તથા આ નોંધપાત્ર પ્રોજેક્ટ માટે તમિલનાડુના લોકોને અભિનંદન આપ્યાં હતાં.

પરિચય

ન્યૂ પમ્બન બ્રિજ ભારતની એન્જિનિયરિંગ ક્ષમતા અને સ્વપ્નદ્રષ્ટા માળખાગત વિકાસનો પુરાવો છે. ઇતિહાસમાં મૂળ ધરાવતી તેની વાત 1914ની છે. જ્યારે બ્રિટિશ ઇજનેરોએ મૂળ પમ્બન બ્રિજનું નિર્માણ કર્યું હતું, જે કેન્ટિલેવર (ધાતુ અથવા લાકડાનો લાંબો ટુકડો જે પુલના છેડાને ટેકો આપવા માટે દીવાલથી વિસ્તરેલો હોય છે)નું માળખું રામેશ્વરમ ટાપુને મુખ્ય ભૂમિ ભારત સાથે જોડવા માટે શેરઝર રોલિંગ લિફ્ટ સ્પાન સાથે બાંધવામાં આવ્યું હતું.

એક સદીથી પણ વધુ સમય સુધી તે યાત્રાળુઓ, પ્રવાસીઓ અને

વેપાર માટે નિર્ણાયક જીવનરેખા તરીકે સેવા આપી હતી. જો કે, કઠોર દરિયાઈ વાતાવરણ અને વધતી જતી પરિવહનની માંગને કારણે આધુનિક ઉકેલની જરૂર પડી હતી. 2019માં ભારત સરકારે તકનીકી રીતે અદ્યતન, ભવિષ્ય માટે તૈયાર રિપ્લેસમેન્ટના નિર્માણને મંજૂરી આપી હતી.

આનું પરિણામ એ આવ્યું છે કે ભારતનો સૌપ્રથમ વર્ટિકલ લિફ્ટ રેલવે સી બ્રિજ છે, જે તામિલનાડુની પાલ્ક સ્ટ્રેટમાં ફેલાયેલો 2.07 કિલોમીટર લાંબી અજાયબી છે. નવીનતા સાથે વારસાનું મિશ્રણ કરીને ન્યૂ પમ્બન પુલ આ પ્રદેશના સાંસ્કૃતિક અને ઐતિહાસિક મહત્ત્વને જાળવી રાખે છે એટલું જ નહીં, ડિઝાઇન, કનેક્ટિવિટી અને પ્રાદેશિક વિકાસમાં પણ નોંધપાત્ર પ્રગતિ દર્શાવે છે.

નવા પમ્બન બ્રિજનું નિર્માણ રેલવે મંત્રાલય હેઠળની નવરત્ન પીએસયુ રેલ વિકાસ નિગમ લિમિટેડ (RVNL) દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

ન્યૂ પમ્બન બ્રિજની મુખ્ય વિશેષતાઓ

* 72.5 મીટરના નેવિગેશનલ સ્પાનને 17 મીટર સુધી ઉઠાવી શકાય છે, જેનાથી મોટાં જહાજો નીચેથી પસાર થઈ શકે છે.
* નવો પુલ હાલના પુલ કરતાં 3 મીટર ઊંચો છે, જે દરિયાઈ કનેક્ટિવિટીમાં સુધારો કરે છે.
* સબસ્ટ્રક્ચર બે ટ્રેક માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં સુપરસ્ટ્રક્ચર શરૂઆતમાં એક જ લાઇનને સમાવે છે.
* આધુનિક સામગ્રી અને ઇજનેરી તકનીકોનો ઉપયોગ પુલના આયુષ્યને સુનિશ્ચિત કરશે.
* આ પુલનું નિર્માણ સ્ટેનલેસ સ્ટીલ મજબૂતીકરણ, હાઈ-ગ્રેડ પ્રોટેક્ટિવ પેઇન્ટ અને સંપૂર્ણપણે વેલ્ડેડ સાંધાઓથી કરવામાં આવ્યું છે.
* ખાસ પોલિસેલોક્સેન કોટિંગ તેને કાટ સામે રક્ષણ આપે છે, જે કઠોર દરિયાઈ વાતાવરણમાં દીર્ઘાયુષ્યને સુનિશ્ચિત કરે છે.

આધુનિક બાંધકામની ટેકનિક

મૂળ 1914નો પુલ વેપાર અને તીર્થયાત્રા માટે મહત્ત્વપૂર્ણ હતો, પરંતુ હવે તે આધુનિક રેલવેની માંગ માટે યોગ્ય નથી. આ પ્રદેશની ધરતીકંપની પ્રવૃત્તિ, ચક્રવાત અને દરિયાઈ કાટને ધ્યાનમાં રાખીને, એક સ્થિતિસ્થાપક, તકનીકી રીતે અદ્યતન રિપ્લેસમેન્ટ જરૂરી હતું. રેલવે મંત્રાલય હેઠળની રેલ વિકાસ નિગમ લિમિટેડ (RVNL) એ આ પ્રોજેક્ટનું નેતૃત્વ કર્યું હતું અને એ સુનિશ્ચિત કર્યું હતું કે તે ઊંચી ઝડપ, ભાર અને દરિયાઈ જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરે છે. આ નવો

પુલ ભારતની સલામતી, ટકાઉપણા અને નવીનતામાં માળખાગત ક્ષમતાઓ પ્રદર્શિત કરવાની સાથે કનેક્ટિવિટીમાં વધારો કરશે.

ટાવર્સ ઊભાં કરવાં

* ટાવર્સને 28 સેગમેન્ટમાં બનાવવામાં આવ્યા હતા, પેઇન્ટ કરવામાં આવ્યા હતા અને ટ્રેલરનો ઉપયોગ કરીને પમ્બન લઈ જવામાં આવ્યા હતા.
* એક અસ્થાયી જેટીથી સેગમેન્ટ્સને 150 એમટી ક્રેન દ્વારા બાર્જ પર લોડ કરવાની અને નૌકાઓ દ્વારા વહન કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. એક દરિયાઇ ક્રેને નેવિગેશનલ ચેનલ નજીક સેગમેન્ટ્સ શરૂ કર્યા.
* ટાવર્સને લિન્ટલ દ્વારા જોડવામાં આવ્યા હતા, જે 21.30 મીટર × 6.80 મીટર × 4.50 મીટરના મશીન રૂમની રચના કરે છે, જેમાં લિફ્ટિંગ સિસ્ટમ છે. ઓરડાનું વજન ~100 એમટી છે, જેમાં દરેક છેડે 315 એમટી કાઉન્ટરવેઇટ્સ છે, જે સંતુલન અને સરળ કામગીરીની ખાતરી આપે છે.

નિર્માણમાં પડકારો અને અવરોધોને દૂર કરવા

નવા પમ્બન પુલના નિર્માણમાં પર્યાવરણીય અવરોધોથી માંડીને લોજિસ્ટિક જટિલતાઓ સુધીના અસંખ્ય પડકારો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. પાલ્ક સામુદ્રધુનીનું તોફાની પાણી, ભારે પવન અને અણધાર્યા હવામાનની પેટર્નને કારણે બાંધકામ પ્રક્રિયામાં મુશ્કેલીઓ ઊભી થઈ હતી. તદુપરાંત, આ પ્રદેશની ચક્રવાત અને ધરતીકંપની પ્રવૃત્તિ પ્રત્યેની સંવેદનશીલતાને કારણે કાળજીપૂર્વકના આયોજન અને મજબૂત ડિઝાઇનની જરૂર પડી હતી.

અન્ય એક નોંધપાત્ર પડકાર લોજિસ્ટિક્સનું સંચાલન કરવાનો હતો, ખાસ કરીને દૂરસ્થ બાંધકામ સ્થળ પર ભારે સામગ્રીનું પરિવહન. સમયસર ડિલિવરી સુનિશ્ચિત કરવા માટે ટીમે ભરતીની શરતો દ્વારા આપવામાં આવતી સાંકડી સમયમર્યાદાનો સૌથી વધુ ઉપયોગ કરવો પડ્યો હતો. આ અવરોધો હોવા છતાં, ઇજનેરો અને કામદારોએ નોંધપાત્ર ચાતુર્ય દર્શાવ્યું હતું, જેમાં નવીન ઉકેલો, અદ્યતન ટેક્નોલૉજી અને મુશ્કેલીઓને દૂર કરવા અને પુલને સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરવા માટે અવિરત નિશ્ચયનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

સમગ્ર પ્રોજેક્ટના અમલીકરણ દરમિયાન; જેમાં 1,400 ટનથી વધુ ફેબ્રિકેશન, લિફ્ટ સ્પાનનું લોન્ચિંગ અને 99 ગર્ડર તેમજ દરિયામાં હાથ ધરવામાં આવેલા ટ્રેક અને ઇલેક્ટ્રિફિકેશનનું કામ સામેલ હતું, આ સમગ્ર ઓપરેશન એક પણ ઇજા વિના પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું હતું.

ભારત વૈશ્વિક સ્તરે પોતાનું સ્થાન બનાવી રહ્યું છે

જ્યારે નવો પમ્બન બ્રિજ ભારતનો પ્રથમ વર્ટિકલ લિફ્ટ સી બ્રિજ છે, ત્યારે તે અન્ય વૈશ્વિક સ્તરે માન્યતા પ્રાપ્ત પુલો સાથે સમાનતા ધરાવે છે, જે તેમની તકનીકી પ્રગતિ અને અનન્ય ડિઝાઇન માટે જાણીતા છે. જેમાં અમેરિકાના ગોલ્ડન ગેટ બ્રિજ, લંડનમાં ટાવર બ્રિજ અને ડેનમાર્ક-સ્વીડનના ઓરેસન્ડ બ્રિજનો સમાવેશ થાય છે. આ દરેક આઇકોનિક માળખું, ડિઝાઇન અને કાર્યક્ષમતામાં ભિન્ન હોવા છતાં, ઇજનેરી ઉત્કૃષ્ટતાના શિખરનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. હવે, નવો પમ્બન બ્રિજ તેમની કંપનીમાં ગર્વથી ઊભો છે, જે ભારતની દરિયાકિનારાની અને ધરતીકંપની પરિસ્થિતિઓ દ્વારા ઊભા થયેલા પડકારો સાથે અત્યાધુનિક ટેકનોલોજીનો સમન્વય કરે છે.

ન્યૂ પમ્બન બ્રિજ એ નવીનતા સાથે પરંપરાને મિશ્રિત કરવાની ભારતની ક્ષમતાનું પ્રતીક છે. પર્યાવરણીય, લોજિસ્ટિક અને ટેકનિકલ પડકારોનો સામનો કરીને આ અત્યાધુનિક વર્ટિકલ લિફ્ટ રેલવે બ્રિજ દેશની વધતી જતી માળખાગત ક્ષમતાઓનો ગર્વનો પુરાવો છે. તેની આધુનિક ડિઝાઇન, ઉન્નત સુરક્ષા વિશેષતાઓ અને ટકાઉપણા પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતા સાથે, પુલ માત્ર મહત્ત્વપૂર્ણ પરિવહન કડીને પુનર્જીવિત કરે છે, પરંતુ પ્રાદેશિક જોડાણ અને આર્થિક વિકાસને પણ મજબૂત બનાવે છે. જેમ કે ટ્રેનો અને વહાણો સહેલાઇથી પસાર થવા માટે તૈયાર છે, તેથી પુલ જ્યારે દૃષ્ટિ નિશ્ચયને પૂર્ણ કરે છે ત્યારે શું પ્રાપ્ત કરી શકાય છે તેની યાદ અપાવે છે.

ડાંગ જિલ્લાનું મધ્યસ્થ કાર્યાલય કમલમ્

કાર્યાલયના ખાતમુહૂર્તમાં જૂના કાર્યકર્તાઓને યાદ કરવામાં આવ્યા છે તે જ બતાવે છે કે ભાજપનો કાર્યકર્તા જવાબદારીમાં હોય કે ન હોય પાર્ટી પ્રત્યેના વલણ સાથે જોડાયેલો રહે છે – શ્રી સી. આર. પાટીલ

ડાંગ જિલ્લાનું મધ્યસ્થ કાર્યાલય કમલમ્નું લોકાર્પણ પ્રદેશ અધ્યક્ષ અને કેન્દ્રિય જળશક્તિમંત્રી શ્રી સી. આર. પાટીલજી તેમજ સંગઠન મહામંત્રીશ્રી રત્નાકરજીના વરદ હસ્તે કરવામાં આવ્યું.

ડાંગ જિલ્લાનું મધ્યસ્થ કાર્યાલય કમલમ્નું લોકાર્પણ પ્રદેશ અધ્યક્ષ અને કેન્દ્રિય જળશક્તિમંત્રીશ્રી સી.આર.પાટીલજી તેમજ સંગઠન મહામંત્રીશ્રી રત્નાકરજીના વરદ હસ્તે કરવામાં આવ્યું. આ કાર્યક્રમમાં જિલ્લા પ્રમુખશ્રીએ સ્વાગત પ્રવચન કર્યુ હતું.

આ કાર્યક્રમમાં શ્રી સી. આર. પાટીલે ડાગ જિલ્લાના કાર્યાલયના ખાતમુહૂર્તને ઐતિહાસિક ઘટના કહી સંબોધન કરતા જણાવ્યું કે, હવે ઇતિહાસ બદલાઇ રહ્યો છે તેનુ જીવતું ઉદાહરણ છે. દેશને આઝાદી અપાવવા અનેક આદિવાસી ભાઈ-બહેનોએ દરેક લડાઈમાં પોતાનું યોગદાન આપ્યું છે પરંતુ આદિવાસી સમાજને અફવાઓ અને ગેર સમજ ઊભી કરીને ગેરમાર્ગે દોરવાનો પ્રયત્ન કેટલાક વિરોધીઓ કરતા હતા. ડાંગ જિલ્લાના ભાઈ-બહેનો પણ આદરણીય વડાપ્રધાનશ્રી મોદી સાહેબના નેતૃત્વમાં સમાજના વિકાસના કાર્યમાં જોડાવવું જોઈએ.

શ્રી પાટીલે વિધાનસભાની ચૂંટણીના પરિણામની માહિતીને રજૂ કરતા જણાવ્યું કે, ગુજરાત વિધાનસભા 2022ની ચૂંટણીમાં 27 જેટલી બેઠકમાં આદિવાસી સમાજને નેતૃત્વ મળે તેવો પ્રયાસ મોદી સાહેબે કર્યા અને આદિવાસી સમાજના ભાઈ-બહેનોનો વિશ્વાસ સંપાદીત કરી 23 બેઠક પર ભારતીય જનતા પાર્ટીના ઉમેદવારનો વિજય થયો. આ ઐતિહાસિક વિજયમાં આપ સૌનો સાથ-સહકાર રહ્યો છે. કાર્યાલયની વ્યવસ્થા કરવાનો હેતુ કાર્યને સુગમ કરવા, કાર્યને સરળ અને સુનિયોજીત કરવાનો છે. કાર્યાલયના ખાતમુહૂર્તમાં જૂના કાર્યકર્તાઓને યાદ કરવામાં આવ્યા છે તે જ બતાવે છે કે ભાજપનો કાર્યકર્તા જવાબદારીમાં હોય કે ન હોય પાર્ટી પ્રત્યેના વલણ સાથે જોડાયેલો રહે છે. આ કાર્યાલયમાં તમને રાજય અને કેન્દ્ર સરકારની દરેક યોજનાની માહિતી મળી જાય તે માટેની વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.

બોટાદ જિલ્લા ભાજપ કાર્યાલયનું ખાતમુહૂર્ત

બોટાદ જિલ્લા ભાજપ કાર્યાલયનું ખાતમુહૂર્ત પ્રદેશ અધ્યક્ષ અને કેન્દ્રિય જળશક્તિમંત્રીશ્રી સી.આર.પાટીલજી તેમજ સંગઠન મહામંત્રીશ્રી રત્નાકરજીના વરદ હસ્તે યોજાયું.

શ્રી સી. આર. પાટીલે સંબોધન કરતા જણાવ્યું કે, આજે આપણી પાર્ટી વિશ્વની સૌથી મોટી પાર્ટી બની છે અને એટલા માટે વડાપ્રધાનશ્રી મોદી સાહેબ અને દેશના ગૃહમંત્રી શ્રી અમિતભાઈ શાહ જ્યારે રાષ્ટ્રીય અધ્યક્ષ હતા ત્યારે 700 જિલ્લામાં અને દરેક મહાનગરમાં કાર્યાલય બને તે માટે સંકલ્પ કર્યો હતો અને આજે ગુજરાતના કાર્યકર્તાઓ અને શુભેચ્છકોના સાથ-સહકારથી 100 ટકા કાર્યાલયના કામનો પ્રારંભ અથવા પૂર્ણ થયું છે. આજે મોટી સંખ્યામાં કાર્યકર્તાઓ ઉપસ્થિત રહ્યા છે તે જ દર્શાવે છે કે કાર્યાલયની જરૂરિયાત તમે સમજો છો. કાર્યાલયને કારણે પાર્ટીનું કામ વધુ સારી રીતે કરી શકાય છે. કાર્યાલયમાં કેન્દ્ર અને રાજય સરકારની યોજના જન-જન સુધી પહોંચાડી શકવામાં કાર્યાલયનું નિર્માણ થવું અગત્યનું છે. આખા દેશમા કોઇ પાર્ટીના કાર્યાલય બની ગયા હોય કે બનવા જઇ રહ્યા હોય તે ફકત ભારતીય જનતા પાર્ટી જ છે. કાર્યકર્તાઓ પોતાની વ્યથા અને સેવાકીય કામનું આયોજન કાર્યાલયથી કરી શકશે.

કોંગ્રેસ એટલે કૌભાંડ... કૌભાંડ... કૌભાંડ...

રૂા. ૧૦૦૦૦૦૦ કરોડનાં (દસ લાખ કરોડ) કોંગ્રેસ સરકારનાં કૌભાંડો

કોંગ્રેસનાં કૌભાંડોની કાળી ગાથા

ભારતનું સૌથી મોટું ટેલિકોમ કૌભાંડ

ટેલિકોમ પ્રધાન એ. રાજાએ ગેરરીતિઓ આચરી રૂા. ૧.૭૬ લાખ કરોડ ખંખેરી લીધા

૨૦૦૭ના વર્ષમાં વાયરલેસ રેડિયો સ્પેક્ટ્રમ અને લાઇસન્સો આપવામાં ગેરરીતિઓ થઈ હતી. ટેલિકોમ મંત્રાલયે ૯ ખાનગી ઑપરેટરોને આ લાઇસન્સો આપ્યાં હતાં. પહેલાં સરકારે 'મુક્ત લાઇસન્સ' આપવાનું સૂચન કર્યું હતું. ૧ ઑક્ટોબર ૨૦૦૭ની છેલ્લી તારીખ રાખીને ટેલિકોમ લાઇસન્સની અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી. તે પછી ૨૫ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૭ની નવી છેલ્લી તારીખ ઊભી કરવામાં આવી હતી, અને ૨૫ સપ્ટેમ્બરથી ૧ ઑક્ટોબર વચ્ચે મળેલી અરજીઓનો ખોટી રીતે અસ્વીકાર કરવામાં આવ્યો હતો. રમત ચાલુ થયા પછી રમતના નિયમો બદલી કાઢવામાં આવ્યા હતા. મિત્રતાપૂર્ણ કંપનીઓ, ખાસ કરીને રીયલ એસ્ટેટ કંપનીઓને ૨૫ સપ્ટેમ્બર પહેલાં ... જણાવવામાં આવ્યું હતું ... પ્રતિ ઑપરેટર રૂા. ... લાઇસન્સ અને સ્પેક્ટ્રમ ... તે માટે કઈ કિંમત લક્ષ્ય ... ૨૦૦૭ના વર્ષની માં ... ૨૦૦૧માં હરાજીમાં ... તેના પર લાઇસન્સ ફ ... હતાં.

ટેલિફોન કૌભાંડ પર એક નજર

- રાજાના વડપણ હેઠળ ટેલિકોમ વિભાગે ૨૦૦૮માં વહેલા-તે-પહેલાના ધોરણે કંપનીઓને ટુ-જી સ્પેક્ટ્રમની ફાળવણી કરી. સરકારને રૂા. ૧૦ હજાર કરોડની આવક.
- કેગે જણાવ્યું હતું કે લાઇસન્સ ૨૦૦૧માં નક્કી કરાયેલી કિંમતે અપાયાં હતાં, જેથી સરકારને રૂા. ૯૦ હજાર કરોડથી રૂા. ૧,૪૦,૦૦૦ કરોડનો ફટકો.
- વડાપ્રધાન, નાણા તેમજ કાયદા મંત્રાલયોની ભલામણને અવગણવા, તેમજ યોગ્યતા અંગેના પોતાના જ નિયમોનો ભંગ અને કેટલીક કંપનીઓને અયોગ્ય ફાયદો આપવા બદલ ટેલિકોમ વિભાગ સામે તહોમત મુકાયું.

રૂા. ૧,૮૬,૦૦૦ કરોડના કોલસા કૌભાંડમાં વડાપ્રધાન પર સીધા આક્ષેપ

સંસદના મેજ પર મૂકવામાં આવેલા અહેવાલમાં સીએજીએ જણાવ્યું હતું કે કોલસાનો સરેરાશ ઉત્પાદનખર્ચ અને કોલ ઇન્ડિયાની ઓપનકાસ્ટ માઇન્સના વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ના સરેરાશ વેચાણભાવને ધ્યાનમાં લઈને સરકારી તિજોરીને થયેલા આ નુકસાનનો અંદાજ બાંધવામાં આવ્યો છે. ૨૦૦૪ થી ૨૦૦૯ વચ્ચે સરકારે બિડિંગ કર્યા વિના કોલસાના ૧૪૨ બ્લોક્સની માત્ર ભલામણોને આધારે ફાળવણી કરી હતી, જો આ માટે હરાજી કરાઈ હોત તો સરકારને ૧,૮૬,૦૦૦ કરોડ મળી શક્યા હોત, આમ કંપનીઓને બિનજરૂરી ફાયદો કરાવી આપવામાં આવ્યો હતો. ૪૪ અબજ ટન કોલસો નાખી દેવાના ભાવે વેચવામાં આવ્યો હતો, આમ સરકારે બિડિંગ પ્રોસેસમાં વિલંબ કરીને અને ભલામણોના આધારે કોલ બ્લોક્સ ફાળવીને ખાનગી કંપનીઓને રૂા. ૧,૮૬,૦૦૦ કરોડનો ફાયદો કરાવ્યો હતો. સીએજીએ તેના અહેવાલમાં નોંધ્યું હતું કે બિડિંગ પ્રોસેસ દ્વારા કોલ બ્લોક્સ ... હોત. સસ્તા ... યોગ્ય નિયમનક ...

બોફોર્સ કૌભાંડ (૧૯૮૭) : ૬૪ કરોડ

વડાપ્રધાન સ્વ. રાજીવ ગાંધીના કાર્યકાળમાં બોફોર્સ કૌભાંડ સર્જાયું, જેમાં ઇટાલીના ઓટ્ટાવીયો ક્વાટ્રોચી તથા હિન્દુજા બંધુઓ પર કટકી લીધાનો આરોપ.

યુરિયા કૌભાંડ (૧૯૯૫-૯૬) રૂા. ૧૩૩ કરોડ

રૂા. ૧૩૩ કરોડના યુરિયા કૌભાંડમાં વડાપ્રધાન નરસિંહરાવના પુત્ર તથા આન્ધ્ર પ્રદેશના કોંગી મંત્રી પ્રભાકર રાવ સંડોવાયા હતા. આ કૌભાંડમાં ખાતર અને રસાયણ મંત્રી રામલખનસિંહ યાદવના પુત્ર પ્રકાશચન્દ્ર યાદવ પણ સંડોવાયા હતા. આ સોદામાં ૨ લાખ ડૉલરની દલાલી આપી હતી. આ ધનરાશિ ન્યૂયોર્ક અમેરિકા સ્થિત પ્રકાશ યાદવની કથિત કંપની મેસર્સ રીયા બ્રધર્સ લિ.ના ખાતામાં જમા થઈ હતી.

કૉંગ્રેસે 'આદર્શ' શહીદોના મોત પર પણ પ્રોપર્ટી બનાવી

શું છે આદર્શ સોસાયટી ?

૧૯૯૯માં કારગિલ યુદ્ધ બાદ આદર્શ હાઉસિંગ સોસાયટીનું નિર્માણ થયું. શરૂઆતમાં તેના ૪૦ સભ્યો હતા. ત્યારબાદ ૧૦૩ સભ્યો થયા, જેમાં ૩૭ સૈન્યના અધિકારીઓ છે. માત્ર ત્રણ સભ્યો જ એવા છે જેમને કારગિલ યુદ્ધ સાથે સંબંધ છે.

ફ્લૅટની કિંમત

આદર્શ સોસાયટીમાં ફ્લૅટ રૂા. ૬૦ લાખમાં ફાળવવામાં આવ્યા હતા પરંતુ હવે બજારમાં તેની કિંમત આઠથી સાડા આઠ કરોડ રૂપિયા માનવામાં આવે છે.

શેર કૌભાંડ (૧૯૯૨) : રૂા. ૮ હજાર કરોડ

વડાપ્રધાન નરસિંહ રાવના શાસનમાં દેશનું સૌથી મોટું કૌભાંડ બહાર આવ્યું. મધ્યમ વર્ગના કરોડો લોકોના શેરબજારમાં પૈસા ડૂબ્યા. જ્યારે એસ.બી.આઈ.ની સિક્યુરિટીમાં રૂ. ૫૭૪ કરોડની રકમ ગાયબ હતી ત્યારે આ કૌભાંડ આવ્યું. શેરદલાલ હર્ષદ મહેતા સ્ટેટ બેંક ગ્રીન્ડલેઝ બેંક, સીટી બેંક, મહારાષ્ટ્ર બેંક વગેરેનાં નાણાં વડે શેરબજારમાં સટ્ટો ખેલાયો હતો.

હર્ષદ મહેતા કાંડ (૧૯૯૨) : રૂા. ૧ કરોડ

બિગબુલ હર્ષદ મહેતાએ વડાપ્રધાન નરસિંહરાવને રૂા. ૧ કરોડ આપ્યાનો ધડાકો કર્યો.

હૉસ્પિટલ કૌભાંડ : રૂા. ૫૦૦૦ કરોડ

રાવના શાસન દરમ્યાન આરોગ્ય પ્રધાન બી. શંકરાનંદ અને બીજા અધિકારીઓએ મળીને રૂા. ૫૦૦૦ કરોડનું કૌભાંડ આચર્યું હતું જે નર્સિંગ હોમ અને હૉસ્પિટલ અસ્તિત્વ જ ધરાવતાં ન હતાં તેને તબીબી સાધનોની આયાત કરવાના પરવાના આપવામાં આવ્યા હતા.

નહેરુ શાસનમાં

ઉદ્યોગ પ્રધાન રાવશિવ બહાદુરસિંહને ૧૯૪૯માં એક ખાણનો પરવાનો રીન્યુ કરવા રૂા. ૨૫,૦૦૦ની લાંચ લેતાં કોર્ટે સજા કરી હતી. પ્રધાનપદેથી રાજીનામું દેવું પડ્યું હતું. પ્રધાન રાવશિવ બહાદુરસિંહ કોંગી નેતા અર્જુનસિંહના પિતા થાય.

ઝારખંડ મુક્તિ મોરચા સાંસદ ખરીદી કૌભાંડ : રૂા. ૫ કરોડ

લઘુમતી ધરાવતી વડાપ્રધાન રાવની સરકારે બહુમતી ધરાવતા ઝારખંડ મુક્તિ મોરચા સાંસદોને લાંચ આપ્યાનું કૌભાંડ. દિલ્હી કોર્ટના ન્યાયાધીશ શ્રી અજીત ભારિહોકે રાવ તથા શ્રી બુટ્ટાસિંહને કસૂરવાર ઠેરવ્યા. કેન્દ્રીય જાંચ બ્યૂરોની તપાસ દરમ્યાન દિલ્હીની પંજાબ નેશનલ બેંક નૈરોબી નગર શાખામાં ઝારખંડ મુક્તિ મોરચાના નેતાના ખાતામાં કુલ ૩ કરોડ બે લાખ ૮૦ હજાર જમા થયા તે બહાર આવ્યું.

રૂા. ૧,૬૩,૫૫૭ કરોડનું કૌભાંડ જીએમઆરને ૨૪,૦૦૦ કરોડની જમીન માત્ર 31 લાખમાં

સીએજીએ તેના અહેવાલમાં કહ્યું હતું કે સરકારે એવિએશન ક્ષેત્રે પણ કરોડોનું કૌભાંડ આચર્યું હતું. દિલ્હીના ઇન્દિરા ગાંધી ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ માટે દિલ્હી એરપોર્ટને વાર્ષિક રૂા. ૧૦૦ના ભ... આપી દીધી હતી, જેને કારણે જીએમઆ... ફાયદો થયો હતો. લીઝ પર આપેલી ... રૂા. ૨૪,૦૦૦ કરોડ હતી. જો તે જીએ... માર્કેટ પ્રાઇસ મુજબ આપવામાં આવી ... રૂા. ૧,૬૩,૫૫૭ કરોડની કમાણી થઈ ...

રૂા. ૨૯,૦૦૦ કરોડનું પાવર કૌભાંડ

સીએજીએ રજૂ કરેલા બીજા એક અહેવાલમાં દેશના કેટલાક પાવર પ્રોજેક્ટ સામે પ્રશ્નાર્થો કરવામાં આવ્યા હતા. સીએજીએ કહ્યું હતું કે સરકારે જુદા જુદા પાવર ટેરિફની છૂટ આપીને સાસન પાવર પ્રોજેક્ટ માટે અનિલ અંબાણીના વડપણ હેઠળની રિલાયન્સ પાવરને આશરે રૂા. ૨૯,૦૦૦ કરોડનો લાભ કરી આપ્યો હતો. બિડિંગ પ્રોસેસનો ભંગ કરી શાસન પ્રોજેક્ટ માટે ફાળવેલા ત્રણ કોલ બ્લોક્સમાંથી વધારે કોલસો મેળવવા રિલાયન્સ પાવરને છૂટ અપાઈ હતી. કંપની મધ્યપ્રદેશના ચિત્રાંગી પ્રોજેક્ટ માટે આ કોલસાનો ખોટી રીતે ઉપયોગ કરતી હોવાનું જણાયું હતું. ઑક્ટોબર ૨૦૦૬માં પાવર મિનિસ્ટ્રી શા માટે એવાં તારણ પર આવી કે સાસન પ્રોજેક્ટ માટે ફાળવાયેલા કોલ બ્લોક્સમાંથી મળતો કોલસો ૪,૦૦૦ મેગાવૉટ્સના પ્લાન્ટ માટે અપૂરતો છે તે આશ્ચર્યજનક છે. સાસન પ્રોજેક્ટ માટે પાવર ટેરિફ યુનિટદીઠ રૂા. ૧,૧૯૬ નક્કી કરાયો હતો જ્યારે એમપીના ચિત્રાંગી પ્રોજેક્ટ માટે રૂા. ૨,૪૫૦ અને યુપીના પ્રોજેક્ટ માટે રૂા. ૩,૭૦૨ નક્કી કરાયો હતો. આ ઉપરાંત કોલસાનો વધારે ઉપયોગ કરવા પરવાનગી આપીને કંપનીને ફાયદો કરાવ્યો હતો.

ઇન્દિરા ગાંધી શાસનમાં

શ્રીમતી ઇન્દિરા ગાંધીના શાસનમાં તો અનેક મોટાં કૌભાંડો થયાં. નગરવાલા કૌભાંડ, જીપ કૌભાંડ, સબમરીન કૌભાંડ, સિમેન્ટ કૌભાંડ વગેરે.

જીપ કૌભાંડ (૧૯૪૮) (રૂા. 30 કરોડ)

આ પ્રથમ સંરક્ષણ સોદામાં કૃષ્ણમેનન સંડોવાયેલા હોવાનું બહાર આવ્યું. સંરક્ષણ સોદાના ભ્રષ્ટાચારનો પ્રથમ કિસ્સો હતો. દેશના જવાનો કાશ્મીરના મોરચે યુદ્ધ ખેલી રહ્યા હતા તેથી જીપોની ખૂબ આવશ્યકતા હતી. ભારત સરકારે 'ઍંટી મિસ્ટેન્સ' લંડનની એક કંપનીને ૨૦૦૦ જીપોનો ઑર્ડર આપ્યો. જીપો પહોંચી માત્ર ૧૫૫ અને તે પણ યુદ્ધવિરામ બાદ. આમ સૈનિકો જીપોની રાહ જોતા રહ્યા ત્યારે દલાલોએ પૈસા ખાધા. આ સોદામાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવનાર શ્રી કૃષ્ણમેનનને નહેરુએ રક્ષામંત્રી બનાવ્યા.

કૉંગ્રેસે 'એર ઇન્ડિયા' ડુબાડ્યું

ઇન્ડિયન એરલાઇન્સના પૂર્વ વડા સુનીલ અરોરાએ ભૂતપૂર્વ ઉડ્ડયન પ્રધાન પ્રફુલ્લ પટેલ પર ગંભીર આરોપ લગાવી તેમને એરલાઇન્સની નબળી આર્થિક પરિસ્થિતિ માટે જવાબદાર ગણાવ્યા છે. અરોરાએ કહ્યું છે કે, પટેલ અને તેમના સાથીદારો જ એરલાઇન્સની બરબાદી માટે જવાબદાર છે. તેમણે ૨૦૦૫માં ૨૮મી મેએ એક પત્ર લખ્યો હતો. અરોરાએ એ વખતે નાગરિક ઉડ્ડયનપ્રધાન પ્રફુલ્લ પટેલ અને તેમના ઓએસડીના એન. ચોબે પર ગંભીર આરોપ લગાવ્યા હતા. ઇન્ડિયન એરલાઇન્સને ફાયદો પહોંચાડનારા રૂટ પર જતાં રોકવામાં આવી હતી. આખીય પ્રક્રિયામાં પ્રાઇવેટ એરલાઇન્સને ફાયદો થયો હતો. ઉપરાંત અરોરાએ એવો પણ આરોપ લગાવ્યો હતો કે, પટેલે તેમના કાર્યકાળમાં જરૂરિયાત કરતાં વધારે જેટ ખરીદી કેટલીક જેટ બનાવતી કંપનીઓને ફાયદો કરાવ્યો હતો.

નગરવાલા કૌભાંડ

વડાપ્રધાન સ્વ. ઇન્દિરા ગાંધીએ બેંક મૅનેજર સ્વ. નગરવાલાને પૈસા આપવા માટેનો ફોન. નગરવાલાનું કસ્ટડીમાં રહસ્યમય મૃત્યુ. ૨૪ મે ૧૯૭૧માં પૂર્વસૈન્ય અધિકારી રુસ્તમ સોહરામ નગરવાલાએ પાર્લામેન્ટ સ્થિત સ્ટેટ બેંક ઑફ ઇન્ડિયાના વેદપ્રકાશ મલ્હોત્રાને બાંગ્લાદેશની સહાય માટે રૂા. ૬૦ લાખની જરૂર છે તેવો ફોન કર્યો અને વડાપ્રધાન ઇન્દિરાજી સાથે વાત કરી. ઇન્દિરાજીએ કોડ વર્ડ અને સ્થાન આપ્યું એ પ્રમાણે પૈસા પણ અપાયા. આખરે આ મામલો પોલીસમાં પહોંચ્યો. સ્વયં નગરવાલા પોલીસ સમક્ષ હાજર થયા. આ કેસમાં તપાસ કરી રહેલા ડી. કે. કશ્યપ સડક દુર્ઘટનામાં માર્યા ગયા. નગરવાલાનું પણ શંકાસ્પદ મૃત્યુ થયું અને આજે પણ આ ઘટના રહસ્યમય છે.

એલ.આઈ.સી. કાંડ

શેરબજારને લગતું આ પ્રથમ કૌભાંડ હતું. નાણામંત્રી ટી. ટી., કૃષ્ણમાચારીએ જીવન વીમા નિગમને હરિદાસ મુન્દ્રાની કંપનીના શેરો બજારભાવ કરતાં ઊંચા ભાવે ખરીદવા દબાણ કર્યું. મામલો બહાર આવતાં નાણા સચિવશ્રી એચ. એમ. પટેલ પર દોષારોપણ કર્યું. આ આરોપમાં હરિદાસ મુન્દ્રાને જેલ થઈ અને ટી. ટી. કૃષ્ણમાચારીને રાજીનામું આપવું પડ્યું હતું.

મારુતી કાર કૌભાંડ (૧૯૭૫) રૂા. ૧૦૦ કરોડ

સ્વ. સંજય ગાંધી મારુતી કાર કૌભાંડમાં સંડોવાયેલ હતા. ગુપ્તા પંચે દોષિત જાહેર કર્યા હતા. ગુડગાંવમાં બંસીલાલે સ્વ. સંજય ગાંધીને ૨૯૭ એકર જમીન પાણીના મૂલ્યે આપી હતી.

ધર્મા તેજા કૌભાંડ

૧૯૬૧ની આસપાસ ભારતમાં આયાત નિકાસ માટે જહાજો ભાડે રાખવા ભારે ખર્ચ ભોગવવો પડતો. જયંતી ધર્મા તેજાને વડાપ્રધાન નહેરુ સાથે નજીકનો ઘરોબો હતો. તેની શીપિંગ કંપની ખોલવા માટે આર્થિક જરૂરિયાત માટે નહેરુએ નિર્દેશ કર્યો હતો. કોઈ પણ જાતની તપાસ અને સિક્યોરિટી વિના રૂા. ૨૨ કરોડ આપવામાં આવ્યા હતા. આખરે આ મામલો બહાર આવ્યો હતો. ધર્મા તેજાએ પોલીસ તપાસની બીકે દેશ છોડી કોસ્ટારિકામાં શરણ લીધું હતું.

કોંગ્રેસ એટલે કૌભાંડ... કૌભાંડ... કૌભાંડ...

ટુ-જી સ્પેક્ટ્રમ
કૌભાંડ
૧૭૬ હજાર કરોડ

કોલસાનું કૌભાંડ
૧ લાખ ૮૬ હજાર
કરોડ

કોમનવેલ્થ
ગેમ કૌભાંડ
૭૦ હજાર કરોડ

ઓલ ઈન્ડિયા
વિમાન ખરીદી
કૌભાંડ
૬૪ હજાર કરોડ

**આ છે
કોંગ્રેસ
સરકારમાં
થયેલાં
કૌભાંડો**

હસનઅલી
મની લોન્ડરીંગ
કૌભાંડ
૫૪ હજાર કરોડ

સડેલાં અનાજનું
કૌભાંડ
૫૮ હજાર કરોડ

એલઆઈસી
હાઉસીંગ લોન
કૌભાંડ
૧૦ હજાર કરોડ

એસ-બેન્ડ
(અંતરીક્ષ)
દેવાસ ગોટાળો
૧૦ હજાર કરોડ

લશ્કરની
જમીનનું કૌભાંડ
૧૦ હજાર કરોડ

કે જી બેસીન
ગોટાળો
૩૦ હજાર કરોડ

કોંગ્રેસ દ્વારા ડૉ. આંબેડકરજીનું અપમાન

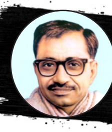

કોંગ્રેસે કર્યો અન્યાય	ભાજપે કર્યો ન્યાય
સરકારી અનુદાનથી ચાલતી લઘુમતી સંસ્થાઓમાં દલિત અનામત રદ કરી	NDA સરકારે નિર્ણય કર્યો કે દલિત અનામત નહીં તો અનુદાન નહીં
જસ્ટીસ રંગનાથ મિશ્રા આયોગ રચી દલિતોની અનામત છીનવી ધર્માન્તરિતોને આપવાનું કાવતરું રચ્યું	ભાજપે રંગનાથ મિશ્રા આયોગની સામે વિરોધ-આંદોલન કરી તેનો વિરોધ કર્યો
કોંગ્રેસ સમર્થિત સરકારે દલિત કર્મચારીના પ્રમોશન વિરુદ્ધ ૪ અધ્યાદેશ કરી અન્યાય કર્યો	અટલ બિહારી બાજપાઈએ અધ્યાદેશો પરત ખેંચી ન્યાય કર્યો
કોંગ્રેસે દલિત ધર્મસ્થાનોનો મત મેળવવા માટે દુરુપયોગ જ કર્યો	ભાજપાની સરકારે ૧૫ જેટલાં ધર્મસ્થાનોએ એસ.સી.પી. પ્રોજેક્ટ અન્વયે પ્રવાસનધામ તરીકે વિકસાવવા અનુદાન આપ્યું

ભારતીય સંવિધાન નિર્માતા ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરજી

કોંગ્રેસે કરી અવગણના અને અપમાન	ભાજપે કર્યું ગૌરવ અને સન્માન
સંસદના સેન્ટ્રલ હોલમાં પૂરા કદનું તૈલચિત્ર મૂકવાની માંગનો ધરાર અસ્વીકાર કર્યો	ભાજપની ભાગીદારીવાળી શ્રી વી. પી. સિંહ સરકાર પાસે શ્રી અટલ બિહારી બાજપાઈના પ્રયત્નોથી ૧૯૯૧માં સેન્ટ્રલ હોલમાં તૈલચિત્ર મુકાવ્યું
કોંગ્રેસે... ભારત રત્ન એવોર્ડ માટે ડૉ. બાબાસાહેબને ક્યારેય લાયક ન ગણ્યા	ભાજપની ભાગીદારીવાળી સરકારમાં ૧૯૯૧માં મરણોત્તર ભારત રત્ન શ્રી વી. પી. સિંહની સરકારમાં એનાયત થયો
આઝાદી બાદ ૧૯૫૨ની પ્રથમ લોકસભામાં ચૂંટણીમાં કોંગ્રેસે ડૉ. આંબેડકરજીને હરાવ્યા	જનસંઘના સ્થાપક ડૉ. શ્યામાપ્રસાદ મુખરજીએ પશ્ચિમ બંગાળમાંથી સમર્થન આપી રાજ્ય સભામાં મોકલ્યા
કોંગ્રેસે સત્તા ટકાવી રાખવા ૮૬ વખત બંધારણમાં છેડછાડ કરી	જ્યારે શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ તા. ૨૬-૧-૨૦10ના રોજ સુરેન્દ્રનગરના રાજમાર્ગો પર બંધારણને હાથીની અંબાડી ઉપર સ્થાપિત કરી ૬ કિ.મી.ની પદયાત્રા કરી સર્વોચ્ચ સન્માન આપ્યું હતું
કોંગ્રેસે... ડૉ. આંબેડકરજીના જન્મસ્થળ મહુને સ્મારક તરીકે વિકસાવવા હંમેશા દુર્લક્ષ જ સેવ્યું	ભાજપે ૧૯૯૧માં શ્રી સુંદરલાલ પટવા સરકાર દ્વારા મહુ ખાતે ભવ્ય 'દીક્ષા ભૂમિ સ્મારક'નું નિર્માણ કરાવ્યું
કોંગ્રેસે નાગપુર ખાતે તા. ૧૪-૧૦-૧૯૫૬ના રોજ બૌદ્ધ દીક્ષા લીધેલ પવિત્ર સ્થાનની હંમેશા ઉપેક્ષા કરી	ભાજપે ૧૯૯૬માં શ્રી નીતિન ગડકરીજીના નેતૃત્વમાં પવિત્ર 'દીક્ષા ભૂમિ સ્મારક'નું નિર્માણ કરાવ્યું
કોંગ્રેસે મુંબઈ દાદર ખાતે ડૉ. આંબેડકરના અંતિમ સંસ્કાર કરેલ સ્થાનને સ્મશાન ગણી અવગણના કરી	શ્રી નીતિન ગડકરીજીના અથાગ પ્રયત્નોથી ભાજપે ૧૯૯૬માં 'ચૈત્ય ભૂમિ' સ્મારક તરીકે વિકાસ કર્યો
'ચૈત્ય ભૂમિ'ના વિકાસ માટે ઈન્દુ મિલની જમીનની ફાઈલ ૧૦ વર્ષ સુધી યુ.પી.એ. સરકારે ટલ્લે ચડાવી રાખી	જ્યારે શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીજીએ સત્તામાં આવીને તુરંત ઈન્દુ મિલની આશરે રૂ.1000 કરોડની જમીન 'ચૈત્ય ભૂમિ સ્મારક' માટે ઓક્ટોબર ૨૦૧૫માં મંજૂર કરી
ડૉ. આંબેડકરજીને કાયદા મંત્રી તરીકે મળેલા નિવાસસ્થાન ૧૫ જનપથને કોંગ્રેસે તેના નેતાઓને રહેવા માટે આપી દીધા હતા	શ્રી મોદીજીએ રૂ. ૨000 કરોડના ખર્ચે તા. ૨૦ જૂન ૨૦૧૫ના રોજ ડૉ. આંબેડકર ઈન્ટરનેશનલ સ્ટડી એન્ડ રીસર્ચ સેન્ટર તરીકે સમર્પિત કર્યું
ડૉ. બાબાસાહેબે ૨૬, અલીપુર રોડ પરના ભાડાના મકાનમાં અંતિમ શ્વાસ લીધેલ. તે સ્થાનને સરકાર હસ્તક કરવા કોંગ્રેસે ક્યારેય દરકાર ન કરી	તત્કાલીન વડાપ્રધાન શ્રી અટલ બિહારી વાજપાઈએ ૨૦૦૨માં રૂ. ૧૬ કરોડ ચૂકવીને ખાનગી મકાન ખરીદીને રાષ્ટ્રને સમર્પિત કર્યું
૨00૪ થી ૨0૧૪ - ૧0 વર્ષ કોંગ્રેસ પ્રેરિત યુપીએ શાસનમાં ૨૬, અલીપુર રોડ પરનું મકાન ખંડેર બનીને પડી રહ્યું	ભાજપાએ સત્તામાં આવતાંની સાથે જ રૂ. ૧૦૦ કરોડના ખર્ચે વર્ષ ૨૦૧૬માં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના હસ્તે 'ડૉ. આંબેડકર મેમોરિયલ નિર્વાણ ભૂમિનો શિલાન્યાસ કરી તા. ૧૩-૪-૨૦૧૮ના રોજ રાષ્ટ્રને સમર્પિત કર્યું
કોંગ્રેસ સરકારોની નિષ્કાળજીથી ડૉ. બાબાસાહેબના નિધન બાદ તેમની અંગત વસ્તુઓ, કપડાં વિગેરેને નાગપુર ચિંચોલી ખાતે ઊધઈ લાગી ગઈ	ભાજપના શ્રી દેવેન્દ્ર ફડણવીશ સરકારે રૂ. ૫ કરોડના અનુદાનથી વસ્તુઓને સંગ્રહાલયમાં સુરક્ષિત કરી છે
ડૉ. બાબાસાહેબે વડોદરા સ્ટેટની નોકરી છોડતી વખતે 'સંકલ્પ' લીધેલ સ્થાનના વિકાસ માટે કોંગ્રેસ ક્યારેય વિચાર સુદ્ધાં ના કર્યો	ભાજપાની સરકારે વડોદરામાં રૂ. ૧૦ કરોડની ગ્રાન્ટ મંજૂર કરી 'સંકલ્પ ભૂમિ' નિર્માણ માટે નિર્ધાર કર્યો છે
લંડન સ્કૂલ ઓફ ઈકોનોમીક્સમાં ૧૯૨૧-૨૩ દરમ્યાન અભ્યાસ વખતે નિવાસ કરેલ મકાનની હરાજીમાં કોંગ્રેસે રસ ન લીધો	મહારાષ્ટ્ર ભાજપની સરકારે તે મકાન રૂ. ૪૮ કરોડમાં ખરીદી નવેમ્બર ૨૦૧૫માં શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીજી દ્વારા 'શિક્ષાભૂમિ' સ્મારકનું લંડનમાં ઉદ્‌ઘાટન કર્યું
કોંગ્રેસ અને તેની સરકારોએ હંમેશા નહેરુ-ગાંધી પરિવારની જ વાહવાહ કરી અને તેમનાં સ્મારકો બાંધ્યાં	જ્યારે શ્રી મોદીજીની સરકારે ડૉ. બાબાસાહેબની ૧૨૫મી જન્મ જયંતી વર્ષની ઉજવણી નિમિત્તે રૂ. ૧૨૫નો ચલણી સિક્કો અને ડાક ટિકિટ બહાર પાડી છે
કોંગ્રેસે અને તેની સરકારોએ હંમેશા ડૉ. બાબાસાહેબની અવગણના કરી	ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ભીમ એપ લોન્ચ કરી બાબાસાહેબનું સન્માન કર્યું

REGD. NO. GAMC 563/ 2024-26 VALID UP TO 31-12-2026 RNI NO. 38397/81 MANOGAT LICENCED TO POST WITHOUT PREPAYMENT NO.PMG/NG/077/2024-26 VALID UP TO 31-12-2026 PUBLISHED ON 10th & 25th OF EVERY MONTH AND PERMITTED TO POST AT PSO PATRIKA CHANNEL, AHMEDABAD-2 ON 12/13/14 & 27/28/29th OF EVERY MONTH

મુખ્યમંત્રી શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલની ઉપસ્થિતિમાં યોજાયેલ કાર્યક્રમની તસવીરો

Editor : Publishers :
Surendrabhai Motilal Patel
on Behalf of
Bharatiya Janta Party-Gujarat Pradesh
Published From
Bharatiya Janta Party-Gujarat Pradesh
J. P. Chowk, Khanpur, Ahmedabad-380001.